

Innehåll

Promemorians huvudsakliga innehåll	5
1 Författningsförslag.....	7
1.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	7
1.2 Förslag till lag om ändring i jordabalken	18
1.3 Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken	19
1.4 Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988).....	20
1.5 Förslag till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291).....	21
1.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder	23
1.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning	25
1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:242) om domstolsärenden	26
1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:599) om grupprättegång	29
1.10 Förslag till förordning om upphävande av kungörelsen (1947:643) om överbringande av rättegångsfullmakt genom telegram.....	30
1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen, m.m.	31

1.12	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol	32
1.13	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m.....	34
1.14	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2005:1095) om ärenden i arrendenämnd och hyresnämnd.....	35
2	Reformbehovet	37
3	Krav på skriftlighet	41
3.1	Nuvarande krav på skriftlighet i processlagarna.....	41
3.2	Domstolsärenden ska få inledas digitalt.....	42
4	Rättegångsbalkens regler om underskrift av inlagor	47
4.1	Gällande regler om underskrift av inlagor	47
4.2	Underskriftskrav är ett hinder mot digitala rutiner	48
4.3	För vilka inlagor bör det finnas krav på underskrift?.....	49
4.4	Formkraven anpassas för att göra digitala ansökningar möjliga.....	56
4.5	Krav på underskrift i mål som inletts hos Kronofogdemyndigheten.....	59
5	Fullmakt för ombud	61
5.1	Gällande regler om fullmakt i domstol och hos andra myndigheter	61
5.2	Digitala rättegångsfullmakter	62
5.3	Återlämnande av en originalfullmakt	67
5.4	Kravet på att ge in fullmakt tas bort för offentliga försvarare.....	68
5.5	Inskränkningar i fullmakten	71

5.6	Föräldrade regler om fullmakt upphävs.....	72
5.7	Godkännande av strafföreläggande genom ombud	73
6	Bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag	77
6.1	Gällande regler om bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag	77
6.2	Teknikneutrala regler om bekräftelse av handlingar.....	78
6.3	En enhetlig reglering om hur ankomstdagen för handlingar ska bestämmas	80
6.4	Vilka regler ska gälla hos Kronofogdemyndigheten?	81
7	Kopior av handlingar som ges in till domstolen	83
7.1	Gällande regler om avskrifter för delgivning.....	83
7.2	Parterna ska tillhandahålla kopior av ingivna handlingar på rättens begäran	83
8	Beslut i hyres- och arrendenämnderna	87
8.1	Gällande regler om underskrift och tillhandahållande av beslut i hyres- och arrendenämnder och domstolar	87
8.2	Elektronisk underskrift av beslut.....	88
8.3	Beslut ska få skickas digitalt	89
9	Ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde	91
9.1	Gällande regler om ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde.....	91
9.2	Kravet på underskrift tas bort	91
10	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	93
11	Kostnader och andra konsekvenser	95

12	Författningskommentar	101
12.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.....	101
12.2	Förslaget till lag om ändring i jordabalken	112
12.3	Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken.....	112
12.4	Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)	113
12.5	Förslaget till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291)	113
12.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder	114
12.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.....	115
12.8	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:242) om domstolsärenden.....	115
12.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:599) om grupprättegång.....	116

Promemorians huvudsakliga innehåll

Digitaliseringen av domstolarnas mål- och ärendehantering ger goda möjligheter att effektivisera verksamheten, att stärka rättssäkerheten och att ge god service till medborgarna. För att digitaliseringens möjligheter ska kunna utnyttjas fullt ut bör all skriftlig kommunikation i domstolsprocesser kunna ske i digital form. Processrättsliga formkrav som hindrar digital kommunikation bör därför anpassas eller tas bort.

I promemorian lämnas förslag till författningsändringar som syftar till att möjliggöra eller underlätta digital kommunikation i domstolsprocesser. Förslagen innebär bl.a. följande.

- En stämningsansökan i tvistemål och andra ansökningar enligt rättegångsbalken ska få göras digitalt. Ansökan ska i så fall skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift.
- Domstolsärenden ska få inledas digitalt, t.ex. genom e-post.
- Rättegångsfullmakter ska få utfärdas i digital form och skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift. Ett ombud som är offentlig försvarare ska inte behöva ge in en fullmakt annat än om rätten anser att det behövs.
- Det ska införas enhetliga och teknikneutrala regler om bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag.
- Onödiga krav på att en part ska tillhandahålla papperskopior ska tas bort.
- Beslut i hyres- och arrendenämnderna ska kunna skrivas under elektroniskt.

Författningsändringarna föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 januari 2021.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken¹

dels att 12 kap. 10 § ska upphöra att gälla,

dels att 12 kap. 8, 9 och 15 §§, 15 kap. 5 §, 21 kap. 2 §, 33 kap. 2 och 3 §§, 45 kap. 4 och 16 §§ och 48 kap. 10 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 33 kap. 1 a, 2 a och 3 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

8 §

Vill part föra talan genom ombud, *skall han* giva ombudet fullmakt muntligen inför rätten eller *ock* skriftligen. *Skriftlig fullmakt skall vara egenhändigt undertecknad av parten.*

Om en part vill föra talan genom ombud, *ska parten* ge ombudet fullmakt muntligen inför rätten eller skriftligen.

En skriftlig fullmakt ska vara egenhändigt undertecknad av parten. Om fullmakten skrivs under elektroniskt, ska det göras med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster

¹ Senaste lydelse av 12 kap. 10 § 1974:573.

för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

9 §²

Skriftlig fullmakt skall visas upp i original när ombudet första gången för talan i målet. *Fullmakt* behöver emellertid inte *visas upp* för *anmälan av missnöje* med ett beslut.

En skriftlig fullmakt ska ges in när ombudet första gången för talan i målet. *En fullmakt* behöver emellertid inte *ges in* för att *anmäla* missnöje med ett beslut.

En elektroniskt underskriven fullmakt ska ges in på ett sådant sätt att rätten kan kontrollera att fullmakten inte är återkallad av parten. Andra fullmakter ska ges in i original.

Om en fullmakt inte finns tillgänglig när den *skall visas upp*, *skall* rätten ge ombudet tid att *visa upp* den. Är ett uppskov olägligt, får rätten fortsätta med handläggningen av målet, dock utan att meddela dom eller slutligt beslut. Utfärdas fullmakt, *skall* behörigheten anses innefatta ombudets tidigare åtgärder i rättegången.

Om en fullmakt inte finns tillgänglig när den *ska ges in*, *ska* rätten ge ombudet tid att *ge in* den. Är ett uppskov olägligt, får rätten fortsätta med handläggningen av målet, dock utan att meddela dom eller slutligt beslut. Utfärdas fullmakt, *ska* behörigheten anses innefatta ombudets tidigare åtgärder i rättegången.

Anser rätten att det är ovisst om en parts underskrift på fullmakten är riktig, får rätten ge anstånd för att undanröja ovissheten.

Skriftlig fullmakt skall tas in i akten i original eller bestyrkt kopia.

En fullmakt i original ska på begäran återlämnas till ombudet.

² Senaste lydelse 2000:172.

15 §

I ombuds behörighet enligt 14 § må inskränkning ske, allenast såvitt angår ombudets rätt att väcka talan, att mottaga delgivning av stämning, att ingå förlikning, att söka verkställighet av rättens dom eller att uppbära parten tillerkänd ersättning för rättegångskostnad; har annan inskränkning skett, vare den utan verkan.

Har inskränkning, som är tillåten, icke skett i fullmakten, vare den ej gällande mot rätten och motparten, innan den bragts till deras kännedom muntligen inför rätten eller ock skriftligen.

Ett ombuds behörighet enligt 14 § får inskränkas endast i fråga om rätten att väcka talan, att ta emot delgivning av stämning, att ingå förlikning, att söka verkställighet av rättens dom eller att ta emot ersättning för rättegångskostnad som tillerkänts parten. Om någon annan inskränkning har skett, är den utan verkan.

En inskränkning i ombudets behörighet gäller inte mot rätten eller motparten innan de har upplysts om den muntligen inför rätten eller skriftligen.

15 kap.

5 §³

Beslut om åtgärd som avses i detta kapitel meddelas av den domstol där rättegången är anhängig. Är rättegång ej anhängig, gäller i fråga om behörig domstol vad som är föreskrivet om tvistemål. Vad som sägs om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som skall tas upp i annan ordning än inför domstol skall dock ej tillämpas.

Fråga om åtgärd enligt detta kapitel får tas upp endast på yrkande. Är rättegång ej anhängig, skall yrkandet framställas skriftligen.

Ett beslut om en åtgärd som avses i detta kapitel meddelas av den domstol där rättegången är anhängig. Om någon rättegång inte är anhängig, gäller i fråga om behörig domstol vad som är föreskrivet om tvistemål. Vad som sägs om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som ska tas upp i annan ordning än inför domstol ska dock inte tillämpas.

En fråga om en åtgärd enligt detta kapitel får tas upp endast på yrkande. Om någon rättegång inte är anhängig ska yrkandet framställas skriftligen. Ansökan

³ Senaste lydelse 1981:828.

Ett yrkande får *ej* bifallas utan att motparten har beretts tillfälle att yttra sig. Är det fara i dröjsmål, får *dock* rätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla *till dess annat förordnas*.

Beträffande behandlingen i övrigt av fråga angående en åtgärd som avses i 1, 2 eller 3 § då rättegång *ej* är anhängig tillämpas vad som gäller när en sådan fråga uppkommer i rättegång. *Yrkande* av sökandens motpart om ersättning för kostnad får dock prövas i samband med avgörandet av frågan om åtgärden.

ska i så fall vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller sökandens ombud.

Ett yrkande får *inte* bifallas utan att motparten har beretts tillfälle att yttra sig. *Om det är* fara i dröjsmål, får rätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla *tills vidare*.

Beträffande behandlingen i övrigt av *en* fråga angående en åtgärd som avses i 1, 2 eller 3 § då *någon* rättegång *inte* är anhängig tillämpas vad som gäller när en sådan fråga uppkommer i *en* rättegång. *Ett yrkande* av sökandens motpart om ersättning för kostnad får dock prövas i samband med avgörandet av frågan om åtgärden.

21 kap.

2 §⁴

Den misstänkte är skyldig att infinna sig personligen vid huvudförhandling i *tingsrätt och hovrätt*. *Sådan* skyldighet föreligger dock inte, om målet kan avgöras även om *han* inte infinner sig vid huvudförhandlingen och *hans* närvaro kan antas vara utan betydelse för utredningen.

Vid huvudförhandling i Högsta domstolen är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, om domstolen finner

Den misstänkte är skyldig att infinna sig personligen vid *en* huvudförhandling i *tingsrätten eller hovrätten*. *En sådan* skyldighet gäller dock inte om målet kan avgöras även om *den misstänkte* inte infinner sig vid huvudförhandlingen och *den misstänktes* närvaro kan antas vara utan betydelse för utredningen.

Vid huvudförhandling i Högsta domstolen är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, om domstolen finner

⁴ Senaste lydelse 2009:344.

att *hans* närvaro är nödvändig för utredningen.

Vid ett sammanträde för förberedelse och vid annan förhandling är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, om *hans* närvaro kan antas främja syftet med sammanträdet.

Är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, *skall* rätten *förordna* om detta.

När den misstänkte inte är skyldig att infinna sig personligen, får *hans* talan föras genom ombud. I fråga om ombud gäller *bestämmelserna* i 12 kap.

att *den misstänktes* närvaro är nödvändig för utredningen.

Vid ett sammanträde för förberedelse och vid annan förhandling är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, om *den misstänktes* närvaro kan antas främja syftet med sammanträdet.

Om den misstänkte *är* skyldig att infinna sig personligen *ska* rätten *besluta* om detta.

När den misstänkte inte är skyldig att infinna sig personligen, får *den misstänktes* talan föras genom ombud. I fråga om ombud gäller 12 kap. *Ett ombud som är offentlig försvarare för den misstänkte behöver dock inte ge in en skriftlig fullmakt annat än om rätten anser att det behövs.*

33 kap.

1 a §

En ansökan som enligt en bestämmelse i denna balk ska vara egenhändigt undertecknad får skrivas under med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

2 §⁵

Skall rätten underrätta någon om innehållet i en handling eller om något annat, får det ske genom delgivning. Delgivning skall användas, om det är särskilt föreskrivet eller om det med hänsyn till syftet med bestämmelsen om underrättelse framgår att delgivning bör ske, men bör i övrigt tillgripas bara om det är påkallat med hänsyn till omständigheterna.

Då från part inkommen inlaga eller annan handling skall delgivnas, åligger parten att vid handlingen foga styrkt avskrift därav. Skall delgivning ske genom rättens försorg och erfordras för delgivningen flera avskrifter, vare parten skyldig att tillhandahålla dem. Tillhandahåller ej part avskrift, som nu sagts, ombesörje rätten på partens bekostnad handlingens avskrivande.

En part som ger in en inlaga eller någon annan handling ska på begäran av rätten tillhandahålla så många papperskopior av handlingen som behövs för översändande till övriga parter. Om rätten har begärt sådana kopior men inte fått några, får rätten framställa kopiorna på partens bekostnad.

2 a §

En handling ska bekräftas av avsändaren om rätten anser att det behövs.

⁵ Senaste lydelse 1990:1411.

3 §⁶

En handling *anses ha* kommit in till rätten den dag *då* handlingen eller en avi om betald postförsändelse som innehåller handlingen anlänt till rätten eller kommit en behörig tjänsteman till handa. Underrättas rätten särskilt om att ett meddelande till rätten anlänt till ett telebefordringsföretag, *anses meddelandet ha* kommit in redan när underrättelsen nått en behörig tjänsteman.

Kan det antas att handlingen eller en avi om denna en viss dag har lämnats i rättens kansli eller avskilts för rätten på postanstalt, *anses den ha* kommit in den dagen, om den kommit en behörig tjänsteman till handa närmast följande arbetsdag.

Om det behövs får rätten begära att ett telefax eller annat meddelande som saknar avsändarens underskrift i original bekräftas av avsändaren genom en i original undertecknad handling. Har rätten begärt en sådan bekräftelse men inte fått någon, får rätten bortse från meddelandet.

En handling *har* kommit in till domstolen den dag som handlingen når domstolen eller en behörig befattningshavare.

Om en handling genom en postförsändelse eller en avi om en betald postförsändelse som innehåller handlingen har nått domstolen eller en behörig befattningshavare en viss dag, ska handlingen dock *anses ha* kommit in närmast föregående arbetsdag, om det inte framstår som osannolikt att handlingen eller avin redan den föregående arbetsdagen skilts av för domstolen på ett postkontor.

En handling som finns i domstolens postlåda när domstolen tömmer den första gången en viss dag ska *anses ha* kommit in närmast föregående arbetsdag.

3 a §

Om rätten ska underrätta någon om innehållet i en handling

⁶ Senaste lydelse 1994:1034.

eller om något annat, får det göras genom delgivning. Delgivning ska användas om det är särskilt föreskrivet eller om det med hänsyn till syftet med bestämmelsen om underrättelse framgår att delgivning bör ske, men bör i övrigt användas bara om det är påkallat med hänsyn till omständigheterna.

45 kap.

4 §⁷

I stämningsansökan ska åklagaren uppgive:

1. den tilltalade,
2. målsäganden, om någon sådan finns,
3. den brottsliga gärningen med uppgift om tid och plats för dess förövande och de övriga omständigheter som behövs för dess kännetecknande samt de bestämmelser som är tillämpliga,
4. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis, samt
5. de omständigheter som gör domstolen behörig, om inte behörigheten framgår på annat sätt.

Vill åklagaren i samband med att åtalet väcks även väcka talan om enskilt anspråk enligt 22 kap. 2 §, ska åklagaren i ansökan lämna uppgift om anspråket och de omständigheter som det grundas på samt de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Om den tilltalade är eller har varit anhållen eller häktad på grund av misstanke om brott som omfattas av åtalet, ska åklagaren ange detta i stämningsansökan. Uppgift ska dessutom lämnas om tiden för frihetsberövandet.

Har åklagaren några önskemål om hur målet ska handläggas, bör dessa anges i stämningsansökan.

Ansökan ska vara undertecknad av åklagaren. En ansökan som ges in på elektronisk väg ska vara undertecknad med en sådan elektronisk underskrift som avses

⁷ Senaste lydelse 2016:562. Ändringen innebär att femte stycket tas bort.

i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodna tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen, eller överförs på ett sätt som uppfyller motsvarande krav på säkerhet.

16 §⁸

En stämning som utfärdas av åklagaren *skall* ha det innehåll som i 4 § anges om stämningssökkan och vara undertecknad av åklagaren.

I stämningen *skall* åklagaren dessutom förelägga den tilltalade att inom en viss, av åklagaren *bestämd tid* muntligen eller skriftligen hos rätten ange de bevis som han eller hon vill åberopa vid huvudförhandlingen och vad som *skall* styrkas med varje särskilt bevis. Det gäller dock inte om åklagaren på grund av den tilltalades erkännande eller någon annan omständighet finner att det är uppenbart att bevis inte kommer att anges av den tilltalade. Om det är lämpligt, får åklagaren i stämningen kalla den tilltalade till huvudförhandling.

En åklagare som sätter ut ett mål till huvudförhandling *skall*

En stämning som utfärdas av åklagaren *ska* ha det innehåll som i 4 § anges om stämningssökkan.

I stämningen *ska* åklagaren dessutom förelägga den tilltalade att, inom en viss *tid som* åklagaren *bestämmer*, muntligen eller skriftligen hos rätten ange de bevis som han eller hon vill åberopa vid huvudförhandlingen och vad som *ska* styrkas med varje särskilt bevis. Det gäller dock inte om åklagaren på grund av den tilltalades erkännande eller någon annan omständighet finner att det är uppenbart att bevis inte kommer att anges av den tilltalade. Om det är lämpligt, får åklagaren i stämningen kalla den tilltalade till huvudförhandling.

En åklagare som sätter ut ett mål till huvudförhandling *ska*

⁸ Senaste lydelse 2002:440.

följa de föreskrifter om tiden för huvudförhandling som meddelats av rätten. Åklagaren får ombesörja sådana kallelser och förelägganden som avses i 15 §.

Stämningen och *till denna fogade* handlingar *skall* delges den tilltalade. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress, som saknar betydelse för åtalet, *skall* inte framgå av de handlingar som delges. Sedan stämningen delgetts *skall* bevis om detta ges in till rätten. När sådana kallelser och förelägganden som avses i tredje stycket delgetts, *skall* de med bevis om delgivning ges in till rätten.

Frågor om utdömande av vite som förelagts i en kallelse med stöd av tredje stycket prövas av rätten utan särskild ansökan.

följa de föreskrifter om tiden för huvudförhandling som meddelats av rätten. Åklagaren får ombesörja sådana kallelser och förelägganden som avses i 15 §.

Stämningen och handlingar *som är fogade till den ska* delges den tilltalade. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress, som saknar betydelse för åtalet, *ska* inte framgå av de handlingar som delges. Sedan stämningen delgetts *ska* bevis om detta ges in till rätten. När sådana kallelser och förelägganden som avses i tredje stycket delgetts, *ska* de med bevis om delgivning ges in till rätten.

48 kap.

10 §⁹

Skriftligt godkännande av strafföreläggande, som inte avser villkorlig dom, får i den misstänktes ställe lämnas av den som är ombud för *honom*, om *det till åklagaren inges* fullmakt *i original*. Fullmakten *skall*, utöver vad som följer av 12 kap., innehålla

1. förklaring att ombudet har rätt att godkänna strafföreläggande på den misstänktes vägnar,

Ett skriftligt godkännande av *ett* strafföreläggande som inte avser villkorlig dom, får i den misstänktes ställe lämnas av den som är ombud för *den misstänkte*, om *en skriftlig* fullmakt *ges in till åklagaren*. Fullmakten *ska*, utöver vad som följer av 12 kap., innehålla

1. *en* förklaring att ombudet har rätt att godkänna *ett* strafföreläggande på den misstänktes vägnar,

⁹ Senaste lydelse 1996:1462.

2. uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid *skall anges* brottets art samt tid och plats för dess begående, samt

2. uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid brottets art samt tiden och platsen för dess begående *skall anges*, samt

3. uppgift om den högsta bötespåföljd, den särskilda rättsverkan och det enskilda anspråk som den misstänkte är villig att godta.

Har sådan fullmakt getts in till åklagaren, får ombudet *motta* handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

Om en sådan fullmakt *har* getts in till åklagaren får ombudet *ta emot* handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

1.2 Förslag till lag om ändring i jordabalken

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 26 § jordabalken¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

26 §²

Sökanden eller någon annan som yttrar sig får anlita ombud eller biträde. I fråga om fullmakt för ombud ska *bestämmelserna i* 12 kap. 8–19 §§ rättegångsbalken tillämpas. En skriftlig fullmakt behöver dock inte *visas upp* annat än om inskrivningsmyndigheten anser att det behövs.

Sökanden eller någon annan som yttrar sig får anlita ombud eller biträde. I fråga om fullmakt för ombud ska 12 kap. 8–19 §§ rättegångsbalken tillämpas. En skriftlig fullmakt behöver dock inte *ges in* annat än om inskrivningsmyndigheten anser att det behövs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

¹ Balken omtryckt 1971:1209.

² Senaste lydelse 2008:153.

1.3 Förslag till lag om ändring i utsökningsbalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 7 § utsökningsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

7 §

I fråga om handling som kommer in till kronofogdemyndigheten tillämpas 33 kap. 3 § rättegångsbalken.

Handling, som avser anmälan eller annan åtgärd som skall ske innan utmätt egendom säljs, sammanträde avslutas eller beslut meddelas, anses dock inkommen i rätt tid endast om innehållet i handlingen har hunnit bli känt för förrättningsmannen före nämnda tidpunkt.

I 22 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om hur ankomstdagen för handlingar bestäms.

En handling som avser en anmälan eller någon annan åtgärd som ska ske innan utmätt egendom säljs, sammanträde avslutas eller beslut meddelas, anses dock inkommen i rätt tid endast om innehållet i handlingen har hunnit bli känt för förrättningsmannen före nämnda tidpunkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

1.4 Förslag till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 13 § fastighetsbildningslagen (1970:988)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

13 §²

En förrättningslantmätare eller en god man får inte vara ombud för eller biträde åt en sakägare vid den lantmäterimyndighet som han eller hon tillhör. Den som har befattat sig med saken i sin tjänst eller som ombud för eller biträde åt en sakägare med motstående intresse får inte heller vara ombud eller biträde. Detsamma gäller den som står i ett sådant förhållande till en förrättningsman som avses i 4 kap. 12 § rättegångsbalken.

I övrigt gäller 12 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar. En skriftlig fullmakt behöver dock inte *visas upp* annat än om lantmäterimyndigheten anser att det behövs.

I övrigt gäller 12 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar. En skriftlig fullmakt behöver dock inte *ges in* annat än om lantmäterimyndigheten anser att det behövs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

¹ Lagen omtryckt 1992:1212.

² Senaste lydelse 2014:1342.

1.5 Förslag till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291)

Härigenom föreskrivs i fråga om förvaltningsprocesslagen (1971:291)

dels att 44 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 43 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

43 a §

En handling ska bekräftas av avsändaren om rätten anser att det behövs.

44 §¹

En handling anses ha kommit in till domstolen den dag handlingen eller en avi om betald postförsändelse som innehåller handlingen anlänt till domstolen eller nått en behörig tjänsteman. Om domstolen underrättas särskilt om att ett meddelande till domstolen anlänt till ett telebefordringsföretag, anses meddelandet ha kommit in redan när underrättelsen nått en behörig tjänsteman.

Om det kan antas att handlingen eller en avi om denna en viss dag har lämnats hos domstolens kansli eller avskilts för domstolen på ett postkontor, anses den ha kommit in den dagen om den nått en behörig tjänsteman närmast följande arbetsdag.

En handling har kommit in till domstolen den dag som handlingen når domstolen eller en behörig befattningshavare.

Om en handling genom en postförsändelse eller en avi om en betald postförsändelse som innehåller handlingen har nått domstolen eller en behörig befattningshavare en viss dag, ska handlingen dock anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag, om det inte framstår som osannolikt att handlingen eller avin redan

¹ Senaste lydelse 2013:86.

En handling ska bekräftas av avsändaren om rätten anser att det behövs.

den föregående arbetsdagen skilts av för domstolen på ett postkontor.

En handling som finns i domstolens postlåda när domstolen tömmer den första gången en viss dag ska anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

1.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder

Härigenom föreskrivs att 30 § lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §²

Ska en inlaga, en kallelse, ett föreläggande eller en annan handling *tillställas* part, *sker* det genom delgivning, om *annat* inte följer av andra stycket. Om hyresnämnden samtidigt handlägger ett stort antal tvister av likartad beskaffenhet mellan en hyresvärd och dennes hyresgäster om villkoren för hyra av bostadslägenheter, får i de ärenden som enligt 9 § andra stycket avgörs utan sammanträde *kungörelsedelgivning enligt 49 § första och andra styckena delgivningslagen (2010:1932) användas.*

Beslut som ska *tillställas* en part *sänds* till parten *i vanligt brev under hans eller hennes för nämnden kända adress. Om beslutet meddelats i samband med ett sammanträde, ska det sändas inom sju dagar därefter och i annat fall samma dag som beslutet meddelas.*

Ska en inlaga, en kallelse, ett föreläggande eller en annan handling *lämnas till en part, görs* det genom delgivning, om inte *något annat* följer av andra stycket. Om hyresnämnden samtidigt handlägger ett stort antal tvister av likartad beskaffenhet mellan en hyresvärd och dennes hyresgäster om villkoren för hyra av bostadslägenheter, får *kungörelsedelgivning enligt 49 § första och andra styckena delgivningslagen (2010:1932) användas* i de ärenden som enligt 9 § andra stycket avgörs utan sammanträde.

Ett beslut som ska *lämnas till en part behöver inte delges.*

¹ Lagen omtryckt 1985:660.

² Senaste lydelse 2010:1942.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

1.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning

Härigenom föreskrivs att 61 b § lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning¹ ska upphöra att gälla vid utgången av 2023.

¹ Senast lydelse av 61 b § 2018:501.

1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:242) om domstolsärenden

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1996:242) om domstolsärenden

dels att 4, 44 och 47 §§ och rubriken närmast före 44 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 43 a §, och närmast före 43 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Den som vill inleda ett ärende vid tingsrätten genom anmälan, ansökan, överklagande eller på annat sätt *skall* göra detta skriftligen. *Regeringen får för vissa slags ärenden bestämma att det får göras i annan form.*

Den som vill inleda ett ärende vid tingsrätten genom *en* anmälan, *en* ansökan, *ett* överklagande eller på *något* annat sätt *ska* göra detta skriftligen.

Bekräftelse av handlingar

43 a §

En handling ska bekräftas av avsändaren om domstolen anser att det behövs.

Inkommande handlingar

Hur ankomstdagen för handlingar bestäms

44 §

En handling *anses ha* kommit in till domstolen den dag då handlingen eller en *avi om betald postförsändelse som innehåller handlingen anlänt till* domstolen eller *kommit* en behörig tjänste-

En handling *har* kommit in till domstolen den dag *som* handlingen *när* domstolen eller en behörig *befattningshavare*.

man till handa. Underrättas domstolen särskilt om att ett meddelande till domstolen anlänt till ett telebefordringsföretag, anses meddelandet ha kommit in redan när underrättelsen nått en behörig tjänsteman.

Kan det antas att handlingen eller en avi om denna en viss dag har lämnats i domstolens kansli eller avskilts för domstolen på ett postkontor, anses den ha kommit in den dagen, om den kommit en behörig tjänsteman till handa närmast följande arbetsdag.

Ett telefax eller annat meddelande som saknar avsändarens underskrift i original skall bekräftas av avsändaren genom en i original undertecknad handling, om det behövs. Har domstolen begärt en sådan bekräftelse men inte fått någon, får domstolen bortse från meddelandet.

Om en handling genom en postförsändelse eller en avi om en betald postförsändelse som innehåller handlingen har nått domstolen eller en behörig befattningshavare en viss dag, ska handlingen dock anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag, om det inte framstår som osannolikt att handlingen eller avin redan den föregående arbetsdagen skilts av för domstolen på ett postkontor.

En handling som finns i domstolens postlåda när domstolen tömmer den första gången en viss dag ska anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag.

47 §

Den som är part får anlita ombud eller biträde.

I fråga om ombud eller biträde tillämpas 12 kap. 2–5 §§ och 6 § andra stycket rättegångsbalken. I fråga om fullmakt för ombud tillämpas 12 kap. 8–19 §§ rättegångsbalken. En skriftlig

I fråga om ombud eller biträde tillämpas 12 kap. 2–5 §§ och 6 § andra stycket rättegångsbalken. I fråga om fullmakt för ombud tillämpas 12 kap. 8–19 §§ rättegångsbalken. En skriftlig fullmakt behöver dock inte ges in

fullmakt behöver dock inte *företes* annat än om domstolen anser att
annat än om domstolen anser det behövs.
att det behövs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

1.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2002:599) om grupprättegång

Härigenom föreskrivs att 50 § lagen (2002:599) om grupprättegång ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

50 §

Underrättelser enligt denna lag till gruppmedlemmar *skall* ske på det sätt rätten finner lämpligt och med beaktande av *bestämmelserna i 33 kap. 2 § första stycket* rättegångsbalken.

Rätten får förelägga en part att ombesörja en underrättelse, om *detta har* betydande fördelar för handläggningen. Parten har i *ett sådant* fall rätt till ersättning av allmänna medel för kostnader.

Det som sägs i andra stycket gäller även när en underrättelse sker genom delgivning.

Underrättelser enligt denna lag till gruppmedlemmar *ska* ske på det sätt rätten finner lämpligt och med beaktande av 33 kap. *3 a §* rättegångsbalken.

Rätten får förelägga en part att ombesörja en underrättelse om *det innebär* betydande fördelar för handläggningen. Parten har i *så* fall rätt till ersättning av allmänna medel för kostnader.

Andra stycket gäller även när en underrättelse sker genom delgivning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.

1.10 Förslag till förordning om upphävande av kungörelsen (1947:643) om överbringande av rättegångsfullmakt genom telegram

Härigenom föreskrivs att kungörelsen (1947:643) om överbringande av rättegångsfullmakt genom telegram ska upphöra att gälla vid utgången av 2020.

1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen, m.m.

Härigenom föreskrivs att 9 a § förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen, m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 a §¹

En ansökan om att ersättning för kostnader i samband med en parts inställelse *skall* betalas av allmänna medel enligt 11 kap. 6 § eller 21 kap. 12 § rättegångsbalken, eller att ersättning till vittne *skall* betalas av allmänna medel enligt 36 kap. 24 § andra stycket rättegångsbalken, *skall* innehålla uppgifter om det mål ansökan rör och om de kostnader som den sökande *avser att få ersatta*. I ansökan *skall* vidare lämnas uppgifter om den sökandes ekonomiska förhållanden enligt ett formulär som Domstolsverket fastställer. *En skriftlig ansökan skall vara egenhändigt undertecknad av den sökande.*

Om det finns särskilda skäl får ansökan göras muntligen.

En ansökan om att ersättning för kostnader i samband med en parts inställelse *ska* betalas av allmänna medel enligt 11 kap. 6 § eller 21 kap. 12 § rättegångsbalken, eller att ersättning till vittne *ska* betalas av allmänna medel enligt 36 kap. 24 § andra stycket rättegångsbalken, *ska* innehålla uppgifter om det mål ansökan rör och om de kostnader som den sökande *vill ha ersättning för*. I ansökan *ska det* vidare lämnas uppgifter om den sökandes ekonomiska förhållanden enligt ett formulär som Domstolsverket fastställer.

Ansökan ska vara skriftlig.
Om det finns särskilda skäl får ansökan göras muntligen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2021.

¹ Senaste lydelse 1997:417.

1.12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol¹

dels att 33 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast efter 5 § och rubriken närmast före 33 § ska utgå,

dels att 32 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 §²

Domar ska årsvis föras samman i inbundna böcker. Även utslag och sådana slutliga beslut som sätts upp särskilt ska årsvis föras samman i inbundna böcker. Inom böckerna ordnas avgörandena efter tidpunkten då de meddelades.

Slutliga beslut som inte sätts upp särskilt *samt handlingar som avses i 33 §* ska årsvis föras samman i beslutsböcker. Inom böckerna ordnas besluten efter tidpunkten då de meddelades *och handlingarna efter tidpunkten då de registrerades.*

Om ett slutligt beslut upprättats enligt 25 § eller tagits in i ett protokoll, behöver *till beslutsboken föras* endast beslutet samt sådan del av handlingen eller registret som visar i vilket mål eller ärende beslutet fattats.

Slutliga beslut som inte sätts upp särskilt ska årsvis föras samman i beslutsböcker. Inom böckerna ordnas besluten efter tidpunkten då de meddelades.

Om ett slutligt beslut *har* upprättats enligt 25 § eller *har* tagits in *i* ett protokoll, behöver endast beslutet samt *en* sådan del av handlingen eller registret som visar i vilket mål eller ärende beslutet fattats *föras till beslutsboken.*

Uppgifter för vilka det gäller sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska inte tas in i böckerna.

¹ Senaste lydelse av 33 § 1999:277.

² Senaste lydelse 2012:352.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2021.

1.13 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m.

dels att 8 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 4 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 a §

I ett ärende i en arrendenämnd eller hyresnämnd ska ett beslut som ska lämnas till en part skickas till parten samma dag som beslutet har meddelats. Om beslutet har meddelats i samband med ett sammanträde, ska beslutet i stället skickas senast en vecka efter den dag som det har meddelats.

8 §

Om en handling av särskilda skäl inte kan tillhandahållas inom den tid som anges i 3–7 §§, skall det i stället ske så snart som möjligt. I ett sådant fall skall mottagaren, om det behövs, underrättas om när handlingen kommer att tillhandahållas.

Om en handling av särskilda skäl inte kan tillhandahållas inom den tid som anges i 3, 4, 5, 6 eller 7 §, ska det i stället ske så snart som möjligt. I ett sådant fall ska mottagaren, om det behövs, underrättas om när handlingen kommer att tillhandahållas.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2021.

1.14 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2005:1095) om ärenden i arrendenämnd och hyresnämnd

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2005:1095) om ärenden i arrendenämnd och hyresnämnd

dels att 13 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 13 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

Beslut skall sättas upp särskilt, tas in i ett protokoll, skrivs på en handling i akten eller föras in i ärenderegistret.

Av beslutet skall framgå var och när det har fattats och vem som ansvarar för beslutet. Ett särskilt uppsatt beslut eller ett beslut som skrivs på en handling i akten skall undertecknas av ordföranden.

Om skiljaktig mening förekommer, skall det framgå av ärenderegistret eller av akten.

Ett beslut ska sättas upp särskilt, tas in i ett protokoll, skrivs på en handling i akten eller föras in i ärenderegistret.

Av beslutet ska det framgå var och när det har fattats och vem som ansvarar för beslutet.

Om det finns en skiljaktig mening, ska det framgå av ärenderegistret eller av akten.

13 a §

Ett särskilt uppsatt beslut ska skrivas under av ordföranden.

Om ett beslut skrivs under elektroniskt, ska det göras med en sådan elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den

inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2021.

2 Reformbehovet

Bedömning: All skriftlig kommunikation i domstolsprocesser bör kunna ske i digital form. Processrättsliga formkrav som hindrar digital kommunikation bör anpassas eller tas bort.

Skälen för bedömningen: Riksdagen har beslutat att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1 utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Regeringens mål för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är en enklare vardag för medborgare, en öppnare förvaltning som stödjer innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten. Vidare har regeringen gjort bedömningen att digitalt ska vara förstahandsval i den offentliga förvaltningens verksamhet och i kontakter med privatpersoner och företag. Digitalt som förstahandsval innebär att den offentliga förvaltningen, när det är lämpligt, ska välja digitala lösningar vid utformningen av sin verksamhet. Samtidigt ska säkerheten och skyddet för den personliga integriteten säkerställas. Med det i beaktande ska det vara enkelt att digitalt komma i kontakt med den offentliga Sverige och uppgifter ska om möjligt bara behöva lämnas en gång (prop. 2017/18:1 utg.omr. 2 avsnitt 6.2).

Sveriges Domstolar bedriver ett omfattande arbete med att digitalisera mål- och ärendehantering i domstolarna. Det långsiktiga målet är att utnyttja digitaliseringens möjligheter för att skapa en mer effektiv och rättssäker informationshantering som inger förtroende. En del av arbetet syftar till att så långt som möjligt kunna arbeta med en e-akt, dvs. ta emot, hantera, skicka och därefter bevara handlingarna digitalt. Detta innefattar bl.a. möjligheter att skicka och ta emot såväl strukturerad information som pdf-filer till och från andra myndigheters verksamhetsstöd samt ytterligare utnyttjande

av e-post för kommunikation i målen (Sveriges Domstolars årsredovisning för 2018 s. 73 f.).

Inom rättsväsendet pågår också ett samarbete mellan olika myndigheter som innebär att dessa med stöd av it utvecklar ett förbättrat informationsutbyte i framför allt brottmålshanteringen, men även inom övrig kommunikation mellan myndigheterna (rättsväsendets informationsförsörjning eller RIF-arbetet). Samarbetet syftar till att uppnå ett effektivare, säkrare och snabbare flöde av information mellan myndigheterna, att utveckla och erhålla ny kunskap om rättsväsendets verksamheter samt att förbättra servicen till medborgarna. Ett exempel på vad som uppnåtts genom samarbetet är att polisens förundersökningsprotokoll, som tidigare skickades i pappersform till åklagare och domstolar, nu överförs elektroniskt genom rättskedjan.

Digitaliseringen ger goda möjligheter att effektivisera verksamheten i domstolarna. Mindre tid behöver läggas på pappers- och posthantering samt manuella moment i samband med registrering av uppgifter, diarieföring och arkivering. På så sätt frigörs resurser som kan användas till övriga delar av verksamheten. Det förbättrar domstolarnas förutsättningar att avgöra mål och ärenden snabbt och med hög kvalitet. Digital kommunikation innebär också att mindre tid går åt till postbefordran, vilket kan leda till kortare omloppstider. Digitaliseringen ökar domstolarnas tillgänglighet och medför en förbättrad service till medborgarna. Det skapas t.ex. förutsättningar för enskilda att digitalt följa sitt ärende genom rättskedjan. Genom att uppgifter bara behöver lämnas en gång minskar risken för inmatningsfel, vilket bidrar till rättssäkerheten. Den digitala hanteringen medför även vinster för miljön. För att digitaliseringens möjligheter ska kunna utnyttjas fullt ut bör all skriftlig kommunikation i domstolsprocesser kunna ske i digital form.

Digital kommunikation kan användas bara i den utsträckning som det processrättsliga regelverket medger det. Vid den tid då rättegångsbalken, förkortad RB, kom till förutsattes att all skriftlig kommunikation mellan parterna och domstolen skulle ske i pappersform eller i vissa fall genom telegram. Senare har digitala kommunikationsmedel emellertid kommit att användas i betydande utsträckning, under en tid framför allt telefax och numera ofta e-post. Det har också skett lagändringar i syfte att möjliggöra digital kommunikation i fler situationer. Det har handlat bl.a. om att krav på

egenhändigt undertecknande har tagits bort eller anpassats till digitala rutiner när det gäller olika typer av handlingar: överklaganden och svarsskrivelser i högre rätt (prop. 1993/94:190), åklagares stämningansökningar (prop. 2011/12:126) och domstolsavgöranden (prop. 2017/18:126). Ett krav på egenhändigt undertecknande har också avskaffats för ansökningar och överklaganden i allmän förvaltningsdomstol (prop. 2012/13:45). Dessa reformer har fallit väl ut. Utvecklingen mot en mer teknikneutral processrättslig reglering bör därför fortsätta. En utgångspunkt bör således vara att processrättsliga formkrav som hindrar digital kommunikation bör anpassas eller tas bort.

3 Krav på skriftlighet

3.1 Nuvarande krav på skriftlighet i processlagarna

Det finns ett stort antal processrättsliga regler som innebär att kommunikation med domstolen ska ske skriftligen. I vissa fall gäller också att en handling som ges in till domstolen ska vara egenhändigt undertecknad. Frågor om krav på underskrift tas upp i avsnitt 4. I detta avsnitt behandlas frågan om kraven på skriftlighet för meddelanden till domstolen i något fall kan innebära hinder mot digitala rutiner.

Exempel på meddelanden som enligt rättegångsbalken ska ha skriftlig form är ansökan om stämning (42 kap. 1 §, 45 kap. 1 § första stycket och 47 kap. 1 § första stycket), ansökan om återvinning eller återupptagande (44 kap. 9 § andra stycket, 47 kap. 18 § andra stycket, 50 kap. 22 § andra stycket och 51 kap. 22 § andra stycket), överklagande (50 kap. 1 §, 51 kap. 1 §, 52 kap. 1 § första stycket, 55 kap. 1 § och 56 kap. 1 § första stycket), ansökan om resning eller återställande av försutten tid (58 kap. 4 § första stycket och 12 § första stycket) och klagan över domvilla (59 kap. 2 § första stycket).

Ett krav på skriftlighet gäller också för en ansökan, ett överklagande, en underställning och varje annan åtgärd som inleder ett mål i allmän förvaltningsdomstol, se 3 § förvaltningsprocesslagen (1971:291), förkortad FPL.

Även den som vill inleda ett ärende vid tingsrätten genom anmälan, ansökan, överklagande eller på annat sätt ska göra detta skriftligen. Regeringen får dock för vissa slags ärenden bestämma att det får göras i annan form, se 4 § lagen (1996:242) om domstolsärenden, förkortad ÄL. Ärenden som enbart gäller en fråga om registrering av en handling får inledas muntligen, se 33 § förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol. För överklaganden av domstolens beslut gäller ett skriftlighetskrav utan undantag (38 § ÄL).

3.2 Domstolsärenden ska få inledas digitalt

Förslag: Möjligheten för regeringen att bestämma att vissa slags ärenden vid tingsrätten får inledas i annan form än skriftligen ska tas bort. Ett ärende om registrering av en handling ska inte få inledas muntligen.

Bedömning: De krav på skriftlighet för meddelanden till domstolen som finns i rättegångsbalken och förvaltningsprocesslagen innebär inte något hinder mot att handlingar ges in digitalt.

Skälen för förslaget och bedömningen

Skriftlighetskraven i rättegångsbalken och förvaltningsprocesslagen

Inom processrätten bör utgångspunkten vara att ett krav på skriftlighet inte hindrar en digital hantering. I tidigare lagstiftningsärenden har skriftlighetskraven för t.ex. åklagarens stämningsansökan och ansökningar och överklaganden i allmän förvaltningsdomstol inte ansetts hindra att handlingar ges in till domstolen på elektronisk väg (prop. 2011/12:126 s. 10 och prop. 2012/13:45 s. 171, jfr också Ds 2003:29 s. 65 f. och 92 f.). Även i denna promemoria görs bedömningen att de krav på skriftlighet för meddelanden till domstolen som finns i rättegångsbalken och förvaltningsprocesslagen inte innebär något hinder mot att handlingar ges in digitalt.

Skriftlighetskravet i lagen om domstolsärenden bör ges en teknikneutral innebörd

Ett ärende vid tingsrätten ska alltså som huvudregel inledas skriftligen samtidigt som regeringen för vissa slags ärenden får bestämma att det får göras i annan form (4 § ÄL). Som anförs ovan bör utgångspunkten vara att processrättsliga skriftlighetskrav inte hindrar en digital hantering. Det är emellertid inte givet att kravet på att domstolsärenden ska inledas skriftligen har en sådan teknikneutral innebörd.

I förarbetena till lagen om domstolsärenden uttalas att det skulle föra för långt att förbjuda telefax för sådana skrivelser genom vilka ett ärende inleds. En sådan ordning anses dessutom bli märklig när

det gäller skrivelser med överklaganden till tingsrätten, eftersom ett överklagande till hovrätten enligt rättegångsbalken kan ges in genom telefax (prop. 1995/96:115 s. 147 f., jfr prop. 1993/94:190 s. 106 f.). Kravet på skriftlighet när ett förfarande inleds utesluter enligt förarbetena således inte användningen av telefax.

Beträffande regeringens möjlighet att för visst slags ärende bestämma att en ansökan, anmälan etc. får göras i en annan form än skriftligen anges i förarbetena att det kan ske genom en diskett eller genom en elektronisk överföring från datamaskin till datamaskin. De ärenden som ansågs kunna komma i fråga var t.ex. sådana som kommer från Patent- och registreringsverket (prop. 1995/96:115 s. 148). Sedan regleringen tillkom har det dock inte beslutats några förordningsbestämmelser som medger elektroniskt ingivande av handlingar i samband med att domstolsärenden inleds.

Förarbetsuttalandena ger intryck av att skriftlighetskravet för åtgärder som inleder ett domstolsärende inte ger utrymme för andra former av digital kommunikation än telefax. En sådan begränsning framstår inte som motiverad. Kärnan i ett krav på skriftlighet kan sägas vara att meddelandet ska vara läsbart och ha en form i vilken det lätt kan bevaras (NJA 2011 s. 83 punkt 5). E-postmeddelanden och andra digitala framställningar kan uppfylla dessa kriterier lika väl som en pappershandling eller ett telefax. Det finns också ett värde i att skriftlighetskraven i de olika processlagarna kan tolkas på samma sätt. Mot denna bakgrund görs bedömningen att kravet på skriftlighet för att inleda ett ärende vid tingsrätten bör behållas men att det bör förtydligas att kravet har en teknikneutral innebörd.

En lagändring med samma syfte har nyligen gjorts i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning, förkortad BfL (9 §). Tidigare fanns det en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva undantag från kravet på att en ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning ska göras skriftligen. Av förarbetena till den tidigare lydelsen av regleringen framgår att avsikten var att möjliggöra för vissa ingivare att lämna in ansökningar med hjälp av ADB-stöd, dvs. elektroniskt (prop. 1989/90:85 s. 107 f.). Genom att möjligheten att föreskriva undantag från skriftlighetskravet togs bort tydliggjordes att innebörden av begreppet skriftligen är teknikneutralt och alltså kan uppfyllas såväl i pappersform som i elektronisk form (prop. 2017/18:126 s. 42).

Samma synsätt som beträffande skriftlighetskravet för en ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning kan anläggas i fråga om skriftlighetskravet i lagen om domstolsärenden. Den nuvarande möjligheten för regeringen att bestämma om undantag från kravet tar sikte på bl.a. digital hantering. Det är därför oklart om kravet kan tolkas teknikneutralt. Genom att ta bort möjligheten att tillåta elektroniska framställningar för vissa typer av ärenden tydliggörs att skriftlighetskravet inte utgör något hinder mot att ärenden inleds digitalt.

Domstolsärenden bör inte kunna inledas muntligen

Förutom att öppna upp för digitala ansökningar och överklaganden innebär undantagsbestämmelsen i 4 § ÄL att regeringen för vissa slags ärenden kan bestämma att förfarandet får inledas muntligen. Det bör därför övervägas om det fortfarande finns ett behov av att tillåta muntliga framställningar i vissa fall.

Enligt den tidigare lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden fick ansökan göras muntligen eller skriftligen hos rätten (2 §). I departementspromemorian En ny ärendelag (Ju1992/00323/DOM) föreslogs att förfarandet alltid skulle inledas skriftligen. Förslaget motiverades med att muntliga ansökningar torde vara sällsynta och inte passar annat än möjligen för speciella ärendetyper. I den efterföljande lagrådsremissen föreslogs att ett ärende enligt huvudregeln ska inledas skriftligen, men att regeringen för vissa slags ärenden får bestämma att det i stället får göras elektroniskt. Det föreslogs ingen möjlighet att tillåta muntliga ansökningar. Lagrådet påpekade att föreskriften att ett ärende ska inledas skriftligen kan ge upphov till tvekan om huruvida detta ska gälla även i sådant fall där den materiella lagstiftningen inte innehåller något sådant krav utan det tvärtom är underförstått att ärendet kan inledas muntligen. Som exempel nämndes ärenden som rör registrering av en bouppteckning. Enligt Lagrådet skulle en ordning där sådana ärenden ska inledas skriftligen te sig alltför formalistisk i de fall då bouppteckningsingivaren inställer sig personligen i tingsrätten. I propositionen föreslogs i enlighet med Lagrådets förslag att regeringen för vissa slags ärenden får bestämma att ett ärende får inledas i annan form än skriftligen. Ärenden om registrering av en handling

togs upp som exempel på ärenden där muntliga framställningar kunde komma i fråga (prop. 1995/96:115 s. 148, 257 och 321 f.). I linje med detta gäller enligt förordningen om mål och ärenden i allmän domstol att ärenden som enbart gäller en fråga om registrering av en handling får inledas muntligen.

Man har alltså tidigare ansett att det finns ett behov av att kunna inleda registreringsärenden muntligen. Sedan tillkomsten av lagen om domstolsärenden har dock flera ärendetyper, däribland registreringsärenden, flyttats från tingsrätterna till en förvaltningsmyndighet. Uppgiften att registrera bouppteckningar överfördes 2001 till skattemyndigheterna, numera Skatteverket (prop. 2000/01:21 s. 43 f.). Skatteverket övertog 2011 också handläggningen av registreringsärenden enligt äktenskapsbalken, dvs. ärenden om registrering av bodelning, bodelningshandling, äktenskapsförord och gåva mellan makar (prop. 2010/11:119 s. 55 f.). Tingsrätterna synes numera inte handlägga några registreringsärenden som första instans.

Frågan är då om det finns någon annan typ av domstolsärenden för vilka det kan finnas skäl att tillåta att de inleds muntligen. En ambition vid reformen 2011 var att domstolarna som första instans endast ska handlägga ärendetyper som kräver domstolsprövning och att ärenden som varken är tvistiga eller inrymmer motstående intressen ska flyttas från domstol till förvaltningsmyndighet (prop. 2010/11:119 s. 37). De ärenden som fortfarande handläggs i tingsrätterna får anses vara av sådan karaktär att de bör initieras genom en formlig skrivelse. En sådan ordning framstår inte som onödigt formalistisk eller på annat sätt betungande för enskilda. Möjligheten att tillåta muntliga framställningar för vissa typer av ärenden bör därför tas bort. Mot denna bakgrund bör 4 § ÄL ändras så att paragrafen inte längre ger utrymme för att inleda ärenden muntligen. Som en följd av detta bör förordningsbestämmelsen om att registreringsärenden får inledas muntligen tas bort (33 § förordningen om mål och ärenden i allmän domstol).

Skriftlighetskravet bör gälla utan undantag

Sammanfattningsvis bör möjligheten för regeringen att för vissa slags ärenden bestämma att de får inledas i annan form än skriftligen

tas bort. Den föreslagna ändringen innebär för det första att innebörden av ordet skriftligen ändras så att kravet på skriftlighet kan uppfyllas såväl i pappersform som i elektronisk form. För det andra kommer det inte längre att vara möjligt att tillåta att vissa slags ärenden inleds muntligen. Som en följd av detta bör förordningsbestämmelsen om att registreringsärenden får inledas muntligen upphävas. Eftersom domstolarna inte längre handlägger några registreringsärenden som första instans bör även övriga förordningsbestämmelser om sådana ärenden upphävas.

4 Rättegångsbalkens regler om underskrift av inlagor

4.1 Gällande regler om underskrift av inlagor

Enligt rättegångsbalken ska en ansökan om stämning i tvistemål eller i brottmål där det förs enskilt åtal vara egenhändigt undertecknad (42 kap. 2 § tredje stycket och 47 kap. 2 § tredje stycket). Det gäller också en ansökan om resning (58 kap. 5 § tredje stycket) och en ansökan om återställande av försutten tid (58 kap. 12 § tredje stycket). En ansökan om stämning i brottmål där det förs allmänt åtal ska vara undertecknad av åklagaren. En ansökan som ges in på elektronisk väg ska vara undertecknad med en sådan elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, här kallad EU:s förordning om elektronisk identifiering, eller överförs på ett sätt som uppfyller motsvarande krav på säkerhet (45 kap. 4 § femte stycket). En stämning som utfärdas av åklagaren ska vara undertecknad (45 kap. 16 § första stycket). Det finns inte något krav på att en ansökan om en civilprocessuell säkerhetsåtgärd som görs utan att någon rättegång är anhängig ska skrivas under (15 kap. 5 § andra stycket).

Anmälningar, ansökningar, överklaganden och andra inlagor enligt lagen om domstolsärenden behöver inte vara undertecknade. Däremot finns det en möjlighet för domstolen att begära att ett meddelande som saknar avsändarens underskrift i original ska bekräftas av avsändaren genom en i original undertecknad handling (44 § tredje stycket). En ansökan om resning eller om återställande av försutten tid ska vara egenhändigt undertecknad (42 § ÄL samt 58 kap. 5 § tredje stycket och 12 § tredje stycket RB).

Förvaltningsprocesslagen innehåller inte några krav på under-tecknande av inlagor. En handling ska dock bekräftas av avsändaren om rätten anser att det behövs (44 § tredje stycket). En bekräftelse sker normalt genom en i original undertecknad handling, men det finns inte något hinder mot att tvivel om avsändarens identitet undanröjs på något annat sätt (prop. 2012/13:45 s. 179).

I den summariska tvistemålsprocessen gäller att en ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning ska skrivas under. Om en ansökan ges in elektroniskt, ska den skrivas under med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i EU:s förordning om elektronisk identifiering. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från kravet på underskrift för ansökningar som ges in elektroniskt (19 § BfL). Om en ansökan har getts in elektroniskt och Kronofogdemyndigheten därefter har lämnat över målet till en tingsrätt, ska 42 kap. 2 § tredje stycket RB om egenhändigt undertecknande inte tillämpas (61 b § BfL).

4.2 Underskriftskrav är ett hinder mot digitala rutiner

Processrättsliga krav på egenhändigt undertecknande av inlagor har i flera lagstiftningsärenden ansetts hindra att handlingar ges in till domstolen på elektronisk väg (se t.ex. prop. 2011/12:126 s. 10 och prop. 2012/13:45 s. 98). Även andra underskriftskrav i rättegångsbalken har ansetts hindra elektroniska rutiner, t.ex. de som gäller domstolsavgöranden och godkännanden av strafföreläggande (prop. 2017/18:126 s. 25 och 27 f.). I de fall formkraven har behållits har det införts en uttrycklig reglering om att en elektronisk underskrift är ett tillåtet alternativ till en underskrift med penna på papper. Det saknas skäl att nu göra en annan bedömning av underskriftskraven i rättegångsbalken. Det innebär att de formkrav för inlagor som inte har anpassats får anses utgöra ett hinder mot digitala rutiner.

För att möjliggöra en digital hantering måste rättegångsbalkens krav på underskrift av inlagor antingen tas bort eller anpassas. En första fråga bör därför vara för vilka typer av rättegångsinlagor det

bör ställas upp ett formkrav. Om det anses motiverat att även i fortsättningen ha underskriftskrav för vissa inlagor, bör det därefter övervägas hur kraven kan anpassas för att möjliggöra digitala rutiner.

4.3 För vilka inlagor bör det finnas krav på underskrift?

Förslag: Kravet på att en åklagares stämningsansökan ska vara undertecknad eller överföras på ett sätt som uppfyller vissa säkerhetskrav ska tas bort. Även kravet på att en stämning som utfärdas av åklagaren ska vara undertecknad ska tas bort.

En ansökan om en civilprocessuell säkerhetsåtgärd som görs utan att någon rättegång är anhängig ska vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller sökandens ombud.

Bedömning: Kravet på undertecknande bör finnas kvar för ansökan om stämning i tvistemål, ansökan om stämning i brottmål där det förs enskilt åtal, ansökan om resning och ansökan om återställande av försutten tid.

Skälen för förslaget och bedömningen

Tidigare överväganden när det gäller krav på underskrift

Behovet av att ställa krav på undertecknande av inlagor till domstolar har övervägts vid flera tillfällen. I samband med ett lagstiftningsärende 1994 fann regeringen att det var tveksamt om man kunde avstå från bestämmelser om egenhändigt undertecknande när det gäller så viktiga handlingar som stämningsansökningar. Kravet på att en stämningsansökan ska vara egenhändigt undertecknad borde därför, åtminstone tills vidare, stå kvar. I samma ärende avskaffades rättegångsbalkens krav på att inlagor genom vilken part överklagar eller besvarar ett överklagande ska vara egenhändigt undertecknade. Regeringen angav att risken för att någon obehörig skulle okynnesöverklaga eller av okynne besvara ett överklagande fick bedömas vara mycket liten och att redan de omständigheter som föreligger i samband med ett överklagande i de flesta fall torde klart utvisa om det

rör sig om en skrivelse som härrör från den uppgivna parten (prop. 1993/94:190 s. 108, se även Ds 2003:29 s. 66 f.).

I lagen om domstolsärenden ställs inget krav på egenhändigt undertecknande av exempelvis ansökningar och överklaganden. Regeringen angav att det skulle föra för långt att förbjuda telefax för sådana skrivelser genom vilka ett ärende inleds. En sådan ordning ansågs dessutom bli märklig när det gäller skrivelser med överklaganden till tingsrätten, eftersom ett överklagande till hovrätten enligt rättegångsbalken kan ges in genom telefax (prop. 1995/96:115 s. 147 f.).

När det infördes regler om elektronisk stämningsansökan i brottmål uttalade regeringen att en stämningsansökan som ges in av en åklagare är en handling som initierar ett förfarande av stor betydelse, inte minst för den som åtalet riktar sig mot. Regeringen bedömde med hänsyn härtill att det finns ett behov av att kunna säkerställa utställare och innehåll och ansåg därför att det alltså borde finnas ett formkrav (prop. 2011/12:126 s. 11).

Kravet på att ansökningar och överklaganden från enskilda i allmän förvaltningsdomstol ska vara egenhändigt undertecknade togs bort 2013. Regeringen ansåg då att risken för att ett avskaffande av kravet på egenhändigt undertecknande skulle leda till att det obehörigen görs ansökningar eller överklagas i andras namn får bedömas som mycket liten inom förvaltningsprocessrättens område (prop. 2012/13:45 s. 98 f.).

Den nuvarande ordningen när det gäller krav på underskrift är i huvudsak väl avvägd

En underskrift sägs ibland vara ett uttryck för en vilja. Den som skriver under något får anledning att överväga innebörden och vikten av det som undertecknas. I andra fall torde det snarare vara så att huvudsyftet med underskriften är att koppla handlingen till en utställare och därmed garantera att viljeytringen härrör från honom eller henne. Den sistnämnda funktionen, dvs. utställarangivelsen, torde vara den viktigaste i processrättsliga sammanhang.

I rättegångsbalken ställs det typiskt sett krav på en säker utställarangivelse för handlingar som inleder ett mål, men inte för senare inlagor eller överklaganden till högre rätt. Underskrift krävs således vid ansökan om stämning och ansökan om resning och återställande

av försutten tid. Däremot krävs inte underskrift vid klagan över domvilla eller klagan på strafföreläggande eller ordningsbot. Det kan förklaras med att dessa åtgärder närmast är att jämställa med ett överklagande (jfr 59 kap. 3, 7 och 10 §§ RB).

Ett krav på en säker utställarangivelse möjliggör kontroll av identiteten hos avsändaren av en inlaga och kan därigenom minska risken för att någon obehörigen väcker talan i en annan persons namn. Om en sådan bristande behörighet inte uppmärksammas kan det leda till att ett mål handläggs och avgörs trots att det föreligger ett rättegångshinder. En talan som väcks obehörigen kan också få betydande konsekvenser för en enskild motpart, t.ex. i form av rättegångskostnader. Ett krav på en utställarverifikation kan därför fylla en viktig funktion i situationer där det finns en beaktansvärd risk att någon obehörigen inleder ett förfarande i en annan persons namn.

Risken för att någon obehörig blandar sig i ett mål som redan har inletts, t.ex. genom att gå in svaromål eller överklaga, får typiskt sett betraktas som mycket liten. I de flesta fall torde vidare redan omständigheterna i samband med att en handling ges in klart utvisa om det rör sig om en handling som kommer från den uppgivna parten. Om det uppstår tveksamheter kring avsändarens identitet har rätten alltid möjlighet att begära att handlingen bekräftas (se 33 kap. 3 § tredje stycket RB och förslaget i avsnitt 6.2).

Mot denna bakgrund görs bedömningen att den nuvarande ordningen i huvudsak är väl avvägd. För vissa typer av inlagor enligt rättegångsbalken finns det dock anledning att överväga en förändrad reglering.

Kravet att åklagarens stämningsansökan ska vara underskriven bör tas bort

Allmänt åtal väcks genom att åklagaren skriftligen ansöker om stämning mot den som ska tilltalas (45 kap. 1 § första stycket RB). Ansökan ska vara undertecknad av åklagaren. En ansökan som görs på elektronisk väg ska vara undertecknad med en elektronisk underskrift. Det ställs inte några särskilda kvalitetskrav på underskriften och det är alltså tillräckligt med den enklaste formen av elektronisk underskrift som definieras i EU:s förordning om elektronisk identi-

fiering. Ett tillåtet alternativ till en elektronisk underskrift är att ansökan överförs på ett sätt som uppfyller motsvarande krav på säkerhet (45 kap. 4 § femte stycket RB).

När möjligheten till elektronisk stämningsansökan infördes påpekade Lagrådet att en föreskrift om att stämningsansökningar som förs över på elektronisk väg från åklagaren till domstolen ska hanteras enligt en särskilt säker datarutin inte är ett formkrav på samma sätt som kravet på egenhändig namnteckning eller elektronisk signatur. Lagrådet ifrågasatte om det inte vore enklare att avskaffa formkravet och i stället föreskriva att i stämningsansökan ska uppgift lämnas om åklagarens namn och åklagarmyndighetens adress. I propositionen angav regeringen med anledning av Lagrådets synpunkt att det alltjämt borde finnas ett formkrav, men att det kunde finnas anledning att återkomma i frågan vid ett senare tillfälle (prop. 2011/12:126 s. 12 f. och 22 f.).

Som anförs ovan kan en utställarverifikation fylla en viktig funktion i situationer där det finns en beaktansvärd risk för att ett förfarande obehörigen inleds i en annan persons namn. Den risken får typiskt sett anses större när det gäller ansökningar som görs av enskilda. Vid väckande av allmänt åtal görs ansökan av en myndighetsföreträdare. Risken för att någon av okynne skulle ansöka om stämning i åklagarens namn får betraktas som låg. Om en sådan ansökan ändå skulle göras torde den bristande behörigheten normalt kunna upptäckas innan målet avgörs. Behovet av ett formkrav är därför väsentligt mindre när det gäller åklagarens stämningsansökningar än vid exempelvis ansökan om stämning i tvistemål.

Det kan noteras att myndigheter kan inleda ett mål i allmän förvaltningsdomstol genom en skriftlig ansökan utan underskrift. Målen kan i många fall röra ingripande åtgärder som är av stor betydelse för en enskild motpart, t.ex. företrädaransvar enligt skatteförordningen (2011:1244) eller vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Tidigare fanns det ett krav på underskrift av ansökningar och överklaganden från enskilda, men när det gäller handlingar från myndigheter har ett sådant krav aldrig ställts upp. I förarbetena till den tidigare regleringen uttalas att det knappast föreligger något behov av att i förvaltningsprocesslagen uttryckligen föreskriva hur handlingar från allmänna organ ska vara beskaffade i vissa formella hänseenden, bl.a. när det gäller krav på egenhändigt undertecknande (prop. 1971:30 del 2 s. 516 f.). Denna ordning

har såvitt känt inte orsakat några rättsförluster eller praktiska problem.

När möjligheten till elektronisk stämningsansökan i brottmål infördes hade Åklagarmyndigheten och Domstolsverket på en detaljerad nivå kommit överens om hanteringen av stämningsansökningar i elektronisk form. Det gjordes noggranna överväganden när det gäller valet av teknisk lösning och därmed säkerhetsnivå (prop. 2011/12:126 s. 7 och 12). Även utan ett formkrav bör det kunna förutsättas att åklagare och domstolar har lämpliga rutiner för ingivande av stämningsansökan. I detta ingår att en stämningsansökan bör överföras på ett sätt som uppfyller rimliga säkerhetskrav. Den befintliga tekniska lösningen har en lämplig utformning i detta avseende och kan användas även om formkravet skulle tas bort.

För berörda myndigheter skulle det innebära en viss förenkling om formkravet för stämningsansökan togs bort. Åklagare skulle exempelvis få möjlighet att använda fler typer av elektroniska kontaktvägar för det fall att den vanliga tekniken fallerar. För andra inblandade, t.ex. tilltalade och offentliga försvarare, torde ett borttagande av formkravet inte ha någon egentlig betydelse.

Sammantaget görs bedömningen att övervägande skäl talar för att kravet på att en åklagares stämningsansökan ska vara undertecknad eller överföras på ett sätt som uppfyller vissa säkerhetskrav bör tas bort.

Nästa fråga är om ett avskaffande av formkravet föranleder några följdändringar när det gäller innehållet i en åklagares stämningsansökan, t.ex. att åklagarens namn och åklagarmyndighetens adress ska anges (jfr Lagrådets yttrande i prop. 2011/12:126 s. 22 f.). En ansökan eller en annan inlägga i rättegång ska innehålla uppgift om bl.a. parternas namn (33 kap. 1 § första stycket RB). En enskild parts första inlägga i rättegången ska innehålla uppgift om bl.a. partens postadress (33 kap. 1 § andra stycket 2 RB). Skyldigheten att lämna adressuppgifter gäller endast enskilda parter, men även myndigheter bör lämna sådana uppgifter (jfr prop. 1984/85:109 s. 69). Det framstår därför som obehövt att komplettera reglerna om vad en åklagares stämningsansökan ska innehålla.

Underskriftskravet när åklagaren utfärdar stämning bör också tas bort

Rätten får i samråd med den berörda åklagaren eller åklagarmyndigheten uppdra åt åklagare att utfärda stämning. I sådant fall ska åklagaren i samband med att stämning utfärdas ge in ett exemplar av stämningen till rätten. Åtal anses väckt när detta exemplar kom in till rätten (45 kap. 1 § andra stycket RB). En stämning som utfärdas av åklagaren ska ha samma innehåll som en stämningsansökan och vara undertecknad av åklagaren (45 kap. 16 § första stycket RB).

Kravet på undertecknande av en stämning som utfärdas av åklagaren har motiverats med hänvisning till motsvarande krav för en åklagares stämningsansökan (NJA II 1943 s. 575). Behovet av en säker utställarangivelse är inte större när åklagaren själv utfärdar stämning än när åklagaren ansöker om stämning hos rätten. Enligt nuvarande ordning ska åklagaren ge in ett exemplar av stämningen till rätten. Det får förstås så att den underskrivna stämningen inte behöver ges in i original utan att en kopia i pappersform eller elektronisk form är tillräcklig. Det innebär att kravet på undertecknande har en begränsad funktion som utställarverifikation. Kravet leder också oundvikligen till en viss pappershantering hos Åklagarmyndigheten. Genom att ta bort kravet möjliggörs en helt digital hantering av stämningar som utfärdas av åklagaren. Det kan också noteras att det inte finns något krav på undertecknande för rättens beslut att utfärda stämning (45 kap. 9 § första stycket RB). Mot denna bakgrund görs bedömningen att kravet på att en stämning som utfärdas av åklagaren ska vara undertecknad bör tas bort.

Ett underskriftskrav bör införas för fristående ansökningar om civilprocessuella säkerhetsåtgärder

Som anförs ovan kan en utställarverifikation fylla en viktig funktion i situationer där det finns en beaktansvärd risk att ett förfarande obehörigen inleds i en annan persons namn. Ett fall där det kan finnas en sådan risk är vid en ansökan om en civilprocessuell säkerhetsåtgärd som görs innan talan har väckts. Det kan t.ex. gälla kvarstad på egendom hos en blivande svarande i ett tvistemål. Ett sådant yrkande ska framställas skriftligen, men det finns inget krav på att ansökan ska skrivas under (15 kap. 5 § andra stycket RB).

Möjligheten för en domstol att meddela beslut om säkerhetsåtgärder även innan en talan har väckts kom till genom en reform 1981 (prop. 1980/81:84 s. 224 f.). Tidigare ankom det på överexekutor att besluta om sådana säkerhetsåtgärder och det ställdes då inte några krav på undertecknande av ansökan. I den utsökningsbalk som infördes genom 1981 års reform finns ett krav på att en skriftlig ansökan som huvudregel ska vara undertecknad (2 kap. 1 § andra stycket utsökningsbalken, förkortad UB). Något motsvarande krav har dock inte ställts upp för fristående ansökningar om civilprocessuella säkerhetsåtgärder och några skäl för detta anges inte i förarbetena.

En ansökan om en civilprocessuell säkerhetsåtgärd som görs utan att någon rättegång är anhängig inleder ett förfarande i domstol. Ansökan görs i princip alltid av en enskild part snarare än en myndighetsföreträdare. Frågor om kvarstad och andra säkerhetsåtgärder innefattar en prövning av civilrättsliga förhållanden och konsekvenserna för motparten kan vara ytterst allvarliga. Dessutom uppkommer inte sällan kännbara rättegångskostnader. Det finns därför ett behov av att kunna säkerställa att den uppgivna parten verkligen står bakom ansökan. Rätten har visserligen möjlighet att begära att en ansökan som saknar avsändarens underskrift i original bekräftas av avsändaren genom en i original undertecknad handling (33 kap. 3 § tredje stycket RB). Eftersom handläggningen ofta måste ske med stor skyndsamhet är detta dock inte någon helt tillfredsställande lösning. Mot denna bakgrund bör det ställas krav på att en ansökan om en civilprocessuell säkerhetsåtgärd som görs utan att någon rättegång är anhängig ska vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller sökandens ombud. Frågan om en sådan ansökan även bör få skrivas under elektroniskt behandlas i nästa avsnitt.

Det kan hävdas att ett underskriftskrav borde införas även för en sådan ansökan om kvarstad i brottmål som görs av en målsägande innan åtal har väckts (26 kap. 2 § andra stycket RB). Som skäl för det kan å ena sidan anföras att en enskild genom en sådan åtgärd kan initiera ett domstolsförfarande som riktar sig mot en annan enskild. Å andra sidan är det i det fallet fråga om ett straffprocessuellt tvångsmedel inom ramen för en förundersökning (jfr 23 kap. 16 § första stycket och 26 kap. RB). Den omständigheten att det finns ett pågående myndighetsförfarande minskar avsevärt risken för obehöriga ansökningar. Något underskriftskrav bör därför inte införas när det gäller ansökan om kvarstad i brottmål.

4.4 Formkraven anpassas för att göra digitala ansökningar möjliga

Förslag: Följande ansökningar enligt rättegångsbalken ska få skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift:

- ansökan om stämning i tvistemål
- ansökan om stämning i brottmål där det förs enskilt åtal
- ansökan om resning
- ansökan om återställande av försutten tid
- ansökan om en civilprocessuell säkerhetsåtgärd som görs utan att någon rättegång är anhängig.

Skälen för förslaget

Digitala ansökningar bör tillåtas

Som anförs i avsnitt 4.2 innebär rättegångsbalkens krav på egenhändigt undertecknande av inlagor ett hinder mot att handlingar ges in till domstolen på elektronisk väg. Underskriftskrav som inte är anpassade till digitala rutiner gäller för ansökan om stämning i tvistemål, ansökan om stämning i brottmål där det förs enskilt åtal, ansökan om resning och ansökan om återställande av försutten tid. I föregående avsnitt görs bedömningen att de aktuella formkraven bör behållas. Dessutom föreslås att ett underskriftskrav ska införas för fristående ansökningar om civilprocessuella säkerhetsåtgärder.

Det finns stora fördelar med en möjlighet till digitala ansökningar i allmän domstol. Den allmänna samhällsutvecklingen har medfört att medborgarna i allt större utsträckning efterfrågar möjligheten att kunna kommunicera digitalt med myndigheterna. Användningen av digital kommunikation ökar tillgängligheten till domstolarna och skapar bättre förutsättningar för en mer flexibel och effektiv handläggning av målen. För enskilda parter och ombud skulle det i många fall erbjuda en påtaglig förenkling om en ansökan till tingsrätten kunde göras på elektronisk väg. Mot denna bakgrund görs bedömningen att digitala ansökningar bör vara tillåtna.

Formkraven bör anpassas till digitala rutiner

För att möjliggöra digitala ansökningar krävs att formkraven anpassas så att de även kan uppfyllas med digitala medel, t.ex. genom en elektronisk underskrift. Tekniken med elektroniska underskrifter präglas av hög säkerhet och i det praktiska rättslivet har systemet med sådana underskrifter fungerat väl. Flera underskriftskrav i rättegångsbalken kan numera uppfyllas genom en elektronisk underskrift, nämligen de som gäller åklagarens stämningsansökan (45 kap. 4 § femte stycket), dom i tvistemål (17 kap. 10 §), dom i brottmål (30 kap. 8 §), godkännande av strafföreläggande (48 kap. 9 §) och godkännande av föreläggande av ordningsbot (48 kap. 17 §). Dessutom kan ett mål om betalningsföreläggande eller handräckning initieras hos Kronofogdemyndigheten genom en ansökan som skrivs under elektroniskt. En sådan underskrift är tillräcklig även när ett mål lämnas över till tingsrätten för att handläggas som ett tvistemål (19 och 61 b §§ BfL).

Det finns alltså inte något principiellt hinder mot att i processrättsligt hänseende tillmäta elektroniska underskrifter samma betydelse som traditionella underskrifter. Mot denna bakgrund görs bedömningen att ansökningar enligt rättegångsbalken som ska vara egenhändigt undertecknade bör få skrivas under med en elektronisk underskrift. Det bör även i fortsättningen vara möjligt att skriva under ansökningar på traditionellt sätt, med penna på papper.

Vilket kvalitetskrav bör ställas på de elektroniska underskrifterna?

Nästa fråga är om det bör ställas något särskilt kvalitetskrav på den elektroniska underskriften. Huvudsyftet med de aktuella formkraven är att en ansökan ska ha en utställarangivelse som kan kontrolleras på ett tillförlitligt sätt. De aktuella ansökningarna, t.ex. en ansökan om stämning i tvistemål, görs i princip alltid av enskilda personer snarare än myndighetsföreträdare. Det framstår därför som rimligt att ställa särskilda kvalitetskrav på den elektroniska underskriften. De alternativ som EU:s förordning om elektronisk identifiering erbjuder är avancerad eller kvalificerad elektronisk underskrift. För en avancerad elektronisk underskrift ställs höga krav på säkerhet och kryptering. Den ska bl.a. vara skapad på grundval av

uppgifter för skapande av elektroniska underskrifter som undertecknaren med hög grad av tillförlitlighet kan använda uteslutande under sin egen kontroll. Den ska vidare vara unikt knuten till undertecknaren och undertecknaren ska kunna identifieras genom den (artikel 26 i EU:s förordning om elektronisk identifiering). Det har inte framkommit behov av att gå längre än så och kräva en kvalificerad elektronisk underskrift. Några sådana krav förekommer för övrigt inte i svensk lagstiftning. Mot denna bakgrund görs bedömningen att det vid digitala ansökningar bör ställas krav på en avancerad elektronisk underskrift.

En generell reglering bör införas om avancerade elektroniska underskrifter för ansökningar

Formkraven i rättegångsbalken bör vara så tydliga och enhetliga som möjligt. Vid anpassningen av andra underskriftskrav i rättegångsbalken har de befintliga kraven kompletterats med regler om elektronisk underskrift. Reglerna innehåller hänvisningar till EU:s förordning om elektronisk identifiering och eventuella kvalitetskrav på underskriften anges i lagtexten (17 kap. 10 §, 30 kap. 8 §, 45 kap. 4 § femte stycket och 48 kap. 9 och 17 §§ RB). Den reglering som nu föreslås bör utformas på ett likartat sätt. En lämplig lösning kan vara att i en generell bestämmelse ange att en ansökan som ska vara egenhändigt undertecknad får skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift. Det blir då inte nödvändigt att införa regler om elektronisk underskrift i anslutning till varje enskilt underskriftskrav (15 kap. 5 § andra stycket, 42 kap. 2 § tredje stycket, 47 kap. 2 § tredje stycket och 58 kap. 5 § tredje stycket RB). En generell reglering kan lämpligen tas in i 33 kap. RB som bl.a. handlar om rättegångsinlagor.

När det gäller hänvisningsteknik är utgångspunkten att s.k. statisk hänvisning – till skillnad från dynamisk – bör användas vid hänvisningar till EU-förordningar. Med det menas att hänvisningen görs till bestämmelsen i sin ursprungliga lydelse. Det är också denna teknik som använts vid andra liknande hänvisningar till EU:s förordning om elektronisk identifiering, bl.a. de som finns i rättegångsbalken. Det saknas anledning att nu göra på något annat sätt och hänvisningen bör därför vara statisk. Det innebär att ändringar som görs

i förordningen efter den tidpunkt som pekas ut i hänvisningen inte kommer att påverka innebörden av bestämmelsen.

Det kan noteras att det föreslagna formkravet för en ansökan om en civilprocessuell säkerhetsåtgärd endast gäller om någon rättegång inte är anhängig. Det innebär att ansökningshandlingen formellt sett inte är en inlägga ”i rättegång” (jfr 33 kap. 1 § RB). Den generella regleringen bör därför inte ta sikte på rättegångsinlagor utan på ansökningar som enligt bestämmelser i rättegångsbalken ska vara egenhändigt undertecknade.

Begränsningen till underskriftskrav i rättegångsbalken innebär att bl.a. konkursansökningar enligt konkurslagen (1987:672) inte omfattas av den föreslagna bestämmelsen. Däremot kommer bestämmelsen att bli tillämplig då formkraven i rättegångsbalken aktualiseras genom hänvisningar i andra lagar, se t.ex. 5 kap. 3 § lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister, 42 § ÄL och 3 kap. 21 § konkurrenslagen (2008:579). Frågan om elektronisk underskrift av konkursansökningar och ansökningar om företagsrekonstruktion kommer att behandlas inom ramen för en översyn av konkurshanteringen som för närvarande pågår i Regeringskansliet.

4.5 Krav på underskrift i mål som inletts hos Kronofogdemyndigheten

Förslag: Kravet på egenhändigt undertecknande av en ansökan om stämning ska gälla även i sådana tvistemål som inletts genom en elektronisk ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning.

Skälen för förslaget: En ansökan till Kronofogdemyndigheten om betalningsföreläggande eller handräckning ska som huvudregel skrivas under med penna på papper eller med en avancerad elektronisk underskrift (19 § första och andra styckena BfL). Tillstånd att ge in en ansökan elektroniskt utan underskrift får ges till någon som kan antas komma att på ett betryggande och tekniskt ändamålsenligt sätt ge in ett stort antal ansökningar, se 19 § tredje stycket BfL och 6 och 7 §§ förordningen (1991:1339) om betalningsföreläggande och handräckning. Om en ansökan har getts in elektroniskt och Kronofogdemyndigheten därefter har lämnat över målet till en tingsrätt,

gäller inte kravet på egenhändigt undertecknande av en stämningsansökan (61 b § BfL).

Undantaget från kravet på undertecknande kom till i samband med att det infördes en möjlighet till elektronisk underskrift av ansökningar om betalningsföreläggande och handräckning. Skälet var att en elektronisk ansökan annars skulle behöva kompletteras med en underskrift med penna på papper när Kronofogdemyndigheten överlämnar målet till tingsrätten (prop. 2017/18:126 s. 35). I denna promemoria föreslås att stämningsansökningar i tvistemål på samma sätt som ansökningar om betalningsföreläggande och handräckning ska få skrivas under elektroniskt. I mål som har överlämnats från Kronofogdemyndigheten till tingsrätten ska de av sökanden ingivna handlingarna anses som stämningsansökan (60 § BfL). Kravet på egenhändigt undertecknande av stämningsansökan kommer alltså inte längre att hindra en fortsatt digital hantering av mål som inlett hos Kronofogdemyndigheten. Eftersom det inte längre finns något behov av en särreglering bör undantaget från kravet på egenhändigt undertecknande tas bort.

För ingivare som har tillstånd att ge in ansökningar om betalningsföreläggande och handräckning genom ett förenklat elektroniskt förfarande, företrädesvis inkassoföretag, innebär förslaget att kravet på underskrift i överlämnade mål återinförs. På så sätt uppnås en enhetlig reglering där samma krav ställs på en stämningsansökan i tvistemål oavsett av vem den görs eller hur den har initierats. När underskriftskravet ger utrymme för digitala rutiner kan det inte anses motiverat att upprätthålla ett undantag från formkravet som enbart skulle omfatta parter med särskilt tillstånd från Kronofogdemyndigheten.

5 Fullmakt för ombud

5.1 Gällande regler om fullmakt i domstol och hos andra myndigheter

Enligt rättegångsbalken ska en part som vill föra talan genom ombud ge ombudet fullmakt muntligen inför rätten eller skriftligen. Skriftlig fullmakt ska vara egenhändigt undertecknad av parten (12 kap. 8 §). Skriftlig fullmakt ska visas upp i original när ombudet första gången för talan i målet. Fullmakt behöver emellertid inte visas upp för anmälan av missnöje med ett beslut. Skriftlig fullmakt ska tas in i akten i original eller bestyrkt kopia (12 kap. 9 § första och fjärde styckena). En fullmakt får inskränkas i vissa avseenden. Har inskränkning, som är tillåten, inte skett i fullmakten, är den inte gällande mot rätten och motparten innan den bragts till deras kännedom muntligen inför rätten eller skriftligen (12 kap. 15 §). Samma sak gäller en parts återkallelse av en fullmakt (12 kap. 18 § tredje stycket). Har innehållet i skriftlig fullmakt överbringats genom telegraf eller telefon enligt vad därom är föreskrivet, är en uppteckning därav gällande som fullmakt. Närmare bestämmelser om överbringande av fullmakt genom telegram finns i förordning, se 12 kap. 10 § RB och kungörelsen (1947:643) om överbringande av rättegångsfullmakt genom telegram. Skriftligt godkännande av strafföreläggande, som inte avser villkorlig dom, får i den misstänktes ställe lämnas av den som är ombud för honom, om det till åklagaren inges fullmakt i original (48 kap. 10 § första stycket RB).

Rättegångsbalkens regler om fullmakt för ombud gäller även för ärenden i allmän domstol. En skriftlig fullmakt behöver dock inte företes annat än om domstolen anser att det behövs (47 § andra stycket ÄL). Samma ordning gäller för Kronofogdemyndighetens handläggning av utskökningsmål och mål om betalningsföreläggande och handräckning (2 kap. 6 § UB och 66 § BfL). Inte heller i ärenden

om inskrivning eller lantmäteriförrättning behöver en skriftlig fullmakt visas upp annat än om myndigheten anser att det behövs, se 19 kap. 26 § jordabalken, förkortad JB, 4 kap. 13 § fastighetsbildningslagen (1970:988), 19 § anläggningslagen (1973:1149), 16 § ledningsrättslagen (1973:1144) och 2 § lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering.

I allmän förvaltningsdomstol gäller att om rätten anser att ett ombuds behörighet behöver styrkas, ska ombudet eller huvudmannen föreläggas att visa upp en skriftlig fullmakt (49 § andra stycket FPL).

Enligt förvaltningslagen (2017:900), förkortad FL, gäller att en myndighet får begära att ett ombud ska styrka sin behörighet genom en skriftlig eller muntlig fullmakt. Om ett ombud inte följer en begäran om att styrka sin behörighet, får myndigheten besluta ett föreläggande om samma sak. Ett sådant föreläggande får riktas till ombudet eller parten (15 §).

5.2 Digitala rättegångsfullmakter

Förslag: Om en rättegångsfullmakt skrivs under elektroniskt, ska det göras med en avancerad elektronisk underskrift. En elektroniskt underskriven fullmakt ska ges in på ett sådant sätt att rätten kan kontrollera att fullmakten inte är återkallad av parten. Digitala fullmakter ska få användas även i domstolsärenden, utskönningsmål, mål om betalningsföreläggande och handräckning samt ärenden om inskrivning och lantmäteriförrättning.

Bedömning: Kravet på att en fullmakt på papper ska visas upp i original bör behållas. Det behövs inte några ändrade regler för att digitala fullmakter ska kunna användas i allmän förvaltningsdomstol.

Skälen för förslaget och bedömningen

Reglerna om rättegångsfullmakter bör anpassas till digitala rutiner

En rättegångsfullmakt som inte ges muntligen inför rätten ska alltså vara skriftlig och egenhändigt undertecknad samt visas upp i original (12 kap. 8 § och 9 § första stycket RB). På samma sätt som när det gäller meddelanden till domstolen kan skriftlighetskravet i sig inte

anses hindra en digital hantering (avsnitt 3.2). Kravet på egenhändigt undertecknande får emellertid, på motsvarande sätt som andra underskriftskrav i rättegångsbalken, anses utgöra ett hinder mot att fullmakten utfärdas i elektronisk form (avsnitt 4.2). Kravet på uppvisande i original innebär vidare ett hinder mot att fullmakten ges in till domstolen i digital form.

Utgångspunkten i denna promemoria är att onödiga hinder mot digital kommunikation i domstolsprocesser bör undanröjas. I avsnitt 4.4 föreslås att en ansökan om stämning i tvistemål ska kunna göras digitalt. Det är vanligt att parter i tvistemål företräds av ombud. Om fullmaktsreglerna inte ändras, skulle ett ombud för en käreande vid sidan av en digital stämningsansökan behöva ge in en fullmakt i pappersform. Stora delar av nyttan med digitala stämningsansökningar skulle därmed gå förlorad. Regleringen innebär också ett hinder mot digital hantering när ett ombud uppträder på svarandesidan. Det bör mot denna bakgrund övervägas hur reglerna om rättegångsfullmakter kan anpassas för att möjliggöra digitala rutiner.

Kravet på uppvisande i original bör behållas för fullmakter på papper

En tänkbar lösning är att ta bort kravet på att en skriftlig fullmakt ska visas upp i original. Kravet på uppvisande av fullmakt skulle då kunna uppfyllas med digitala medel, t.ex. genom en inskannad kopia av en fullmakt på papper. Det finns dock skäl som talar mot en sådan lösning.

För det första finns det ett värde i att rätten har möjlighet att skaffa sig en fullgod utredning om huruvida det finns ett ombudsförhållande och eventuella inskränkningar i detta. Bevisvärdet av en kopia är typiskt sett lägre än bevisvärdet av originalhandlingen. För det andra har kravet på uppvisande i original en koppling till regleringen om förfalskningsbrott. För att en handling ska vara en urkund i straffrättslig bemärkelse krävs att den har originalkaraktär eller annars att det är en elektronisk handling som har en utställarangivelse som kan kontrolleras på ett tillförlitligt sätt (14 kap. 1 § andra stycket brottbalken, förkortad BrB). En inskannad kopia av en pappersfullmakt uppfyller inte något av dessa krav. Att avskaffa kravet på uppvisande i original skulle alltså leda till att det nuvarande straffansvaret för oriktiga rättegångsfullmakter skulle upphöra. För

det tredje ger kravet på uppvisande i original en möjlighet för huvudmannen att försäkra sig om att en återkallad fullmakt inte kan komma till användning i en rättegång. Innan ombudet har hunnit använda en fullmakt kan parten återkalla fullmakten genom att återta fullmaktshandlingen. Ombudet saknar då möjlighet att styrka sin behörighet (NJA II 1943 s. 152).

Sammantaget görs bedömningen att kravet på uppvisande i original bör behållas för skriftliga fullmakter på papper. En annan fråga är om skriftliga fullmakter i elektronisk form bör tillåtas och hur kravet på uppvisande i original i så fall bör betraktas när det gäller sådana fullmakter.

Digitala rättegångsfullmakter bör tillåtas

Fullmaktss regleringen skulle också kunna anpassas till en digital hantering genom att tillåta att en fullmakt utfärdas i elektronisk form. Elektroniska fullmakter används i dag på olika samhällsområden och det kan förutsättas att de i framtiden kommer att bli allt vanligare. Formkraven i rättegångsbalken bör inte i onödan hindra att nya tekniska möjligheter tas till vara inom ramen för domstolsprocessen. Utgångspunkten bör därför vara att rättegångsfullmakter ska kunna utfärdas i elektronisk form. En förutsättning bör dock vara att ett system med digitala fullmakter kan utformas på ett sätt som ur rätts-säkerhetssynpunkt är likvärdigt med det befintliga systemet för rättegångsfullmakter. Samtidigt bör en ny reglering ge utrymme för olika typer av tekniska och administrativa lösningar.

En digital fullmakt bör skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift

En skriftlig rättegångsfullmakt ska alltså vara egenhändigt under-tecknad av parten (12 kap. 8 § RB). Huvudsyftet med underskriften torde vara att fungera som en säker utställarangivelse. Även en digital fullmakt bör vara försedd med en utställarverifikation, lämpligen i form av en elektronisk underskrift. För att uppnå en tillräcklig säkerhetsnivå bör det ställas särskilda kvalitetskrav på en sådan underskrift. I associationsrättsliga sammanhang har det ansetts lämpligt att ställa krav på att en elektronisk fullmakt ska skrivas under med

en avancerad elektronisk underskrift, se 1 kap. 13 § och 7 kap. 3 § första stycket aktiebolagslagen (2005:551), 1 kap. 15 § och 6 kap. 4 § andra stycket lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar, prop. 2004/05:85 s. 304 och 306 f., prop. 2007/08:45 s. 56 f. och prop. 2015/16:72 s. 52 f. Ett krav på en avancerad elektronisk underskrift är tillräckligt för att fullmakten ska omfattas av den straffrättsliga regleringen om urkundsförfalskning (14 kap. 1 § BrB och prop. 2012/13:74 s. 70). Mot denna bakgrund görs bedömningen att det bör krävas att en digital rättegångsfullmakt är underskriven med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i EU:s förordning om elektronisk identifiering. Hänvisningen till EU-förordningen bör av de skäl som anförs ovan vara av statisk karaktär (avsnitt 4.4).

Hur ska ombudets behörighet styrkas?

Nästa fråga är hur ombudets behörighet ska styrkas i domstolen. Det är enligt gällande regler ombudet som ska visa upp en skriftlig fullmakt för rätten (12 kap. 9 § RB). En part kan inte själv göra detta och därmed ge en utpekad person ställning som ombud i målet. När ett ombud ger in en fullmakt kan det i ett sammanhang klarläggas både att en person är villig att uppträda som ombud i målet och att ombudet har nödvändig behörighet. Även i fortsättningen bör det ankomma på ombudet att styrka sin egen behörighet. En skriftlig fullmakt bör således ges in av ombudet, oavsett om det är en pappersfullmakt eller en digital fullmakt.

Enligt gällande ordning ska en skriftlig fullmakt visas upp för domstolen i original och ovan görs bedömningen att det kravet bör behållas när det gäller fullmakter som ges in på papper. Som anförs ovan ger kravet på uppvisande i original en möjlighet för huvudmannen att försäkra sig om att en återkallad fullmakt inte kan komma till användning i en rättegång. När det gäller digitala fullmakter har huvudmannen inte möjlighet att återkalla fullmakten genom att fysiskt återta eller låta förstöra handlingen. Däremot finns det inget hinder mot att huvudmannen med digitala medel ges motsvarande rådighet och kontroll över fullmakten (jfr NJA 2017 s. 769). Det går att tänka sig olika typer av tekniska och administrativa lösningar som säkerställer att en digital fullmakt som

åberopas i domstol inte är återkallad av parten. En möjlig lösning kan vara att det tas fram ett centralt register över rättegångsfullmakter som domstolarna har tillgång till och där parter har möjlighet att både utfärda och återkalla fullmakter. Ett ombud skulle då kunna styrka sin behörighet genom att hänvisa till en fullmakt som finns i registret. Om ett sådant register ska inrättas kommer de rättsliga förutsättningarna för det att behöva övervägas, med beaktande av bl.a. den dataskyddsreglering som gäller för domstolarna. Den processrättsliga regleringen bör dock inte binda domstolarna och Domstolsverket vid en viss teknisk lösning. Regleringen bör i stället vara teknikneutral och ta sikte på det grundläggande syftet att digitala fullmakter ska kunna återkallas på ett sätt som är betryggande för huvudmannen. Detta kan lämpligen uttryckas så att en elektroniskt underskriven fullmakt ska ges in på ett sådant sätt att rätten kan kontrollera att fullmakten inte är återkallad av parten.

Den föreslagna ordningen innebär att rätten i samband med att en digital fullmakt ges in ska kontrollera att fullmakten inte är återkallad av parten. En fråga som bör övervägas är om det krävs någon särskild reglering av återkallelser som sker efter det att ombudet en gång har styrkt sin behörighet i målet. Den befintliga ordningen innebär att en sådan återkallelse blir gällande mot rätten och motparten först när de har upplysts om den muntligen inför rätten eller skriftligen (12 kap. 18 § tredje stycket RB). Det ankommer alltså på parten att informera domstolen om en återkallelse. Det saknas skäl att i detta avseende göra skillnad mellan å ena sidan digitala fullmakter och å andra sidan pappersfullmakter och muntliga fullmakter. Den befintliga regleringen bör därför behållas. Det innebär att rätten inte kommer att ha någon skyldighet att fortlöpande kontrollera att en elektroniskt underskriven fullmakt inte har återkallats av parten.

Digitala fullmakter bör kunna användas även i domstolsärenden och hos vissa förvaltningsmyndigheter

Rättegångsbalkens regler om fullmakter gäller även i domstolsärenden, utskökningsmål, mål om betalningsföreläggande och handräckning samt ärenden om inskrivning och lantmäteriförrättning. Ett ombud behöver dock inte styrka sin behörighet genom en skriftlig fullmakt annat än om domstolen eller myndigheten anser att det behövs. Fullmaktsregleringen kan vara ett hinder mot digitala

rutiner i de fall en fullmakt behöver begäras in. Den föreslagna möjligheten att använda digitala fullmakter i tvistemål och brottmål bör därför gälla även i dessa sammanhang. Detta kräver inte någon särskild reglering utan följer av befintliga hänvisningar till rättegångsbalken.

Det behövs inga ändrade regler om fullmakt i allmän förvaltningsdomstol

I allmän förvaltningsdomstol gäller att om rätten anser att ett ombuds behörighet behöver styrkas, ska ombudet eller huvudmannen föreläggas att visa upp en skriftlig fullmakt. En sådan fullmakt ska innehålla ombudets namn. Om ombudet får sätta någon annan i sitt ställe, ska detta framgå av fullmakten (49 § andra stycket FPL). Regleringen har en teknikneutral utformning och kan inte anses hindra digitala rutiner. Det behövs därför inte några lagändringar för att möjliggöra en användning av digitala fullmakter i allmän förvaltningsdomstol.

5.3 Återlämnande av en originalfullmakt

Förslag: En skriftlig fullmakt i original ska på begäran återlämnas till ombudet.

Skälen för förslaget: En skriftlig rättegångsfullmakt ska tas in i akten i original eller bestyrkt kopia (12 kap. 9 § fjärde stycket RB). Eftersom ombudet kan behöva använda fullmakten för annat ändamål är han eller hon alltså inte skyldig att lämna ifrån sig originalet (NJA II 1943 s. 141).

Regleringen utgår från förutsättningen att skriftliga fullmakter har originalkaraktär. Det är inte nödvändigtvis fallet när det gäller digitala fullmakter och utformningen av regleringen bör därför anpassas. Det bör dock framgå att ett ombud även i fortsättningen har rätt att få tillbaka en fullmakt som har getts in i original. Det är vidare inte nödvändigt att ange att fullmakten ska tas in i akten, eftersom det framgår av andra regler (6 kap. 1 § andra stycket RB). Av arkiv-

föreskrifter framgår dessutom att en domstol ska ersätta en återlämnad handling med en bestyrkt kopia eller anteckning om innehållet om kopia inte kan tas, se 3 § Riksarkivets föreskrifter (RA-FS 2008:2) om återlämnande av handlingar från domstol. Det framstår mot denna bakgrund som obehövt att i lag reglera hur en ersättningskopia av en fullmakt som getts in i original ska vara beskaffad. Sammantaget kan en lämplig ordning vara att en fullmakt i original på begäran ska återlämnas till ombudet.

5.4 Kravet på att ge in fullmakt tas bort för offentliga försvarare

Förslag: Ett ombud som är offentlig försvarare för en misstänkt ska inte behöva ge in en skriftlig fullmakt annat än om rätten anser att det behövs.

Skälen för förslaget

Det behövs ytterligare åtgärder för att möjliggöra en digital brottmålshantering

Det gällande kravet på att ett rättegångsombud ska visa upp en fullmakt i original gör det nödvändigt med en viss pappershantering vid handläggningen av brottmål i allmän domstol, t.ex. när en offentlig försvarare överklagar en brottmålsdom i egenskap av ombud för den tilltalade. Förslaget i föregående avsitt innebär att det kommer att vara tillåtet att använda en digital fullmakt i denna situation. Det finns dock anledning att anta att möjligheten inte alltid kommer att kunna utnyttjas. För att utfärda en digital fullmakt krävs i praktiken att huvudmannen har tillgång till en e-legitimation som uppfyller kraven på en avancerad elektronisk underskrift. För närvarande är Bank-id den dominerande formen av e-legitimation i Sverige. I åldersgruppen 16–85 år använder nästan sex miljoner svenskar mobilt Bank-id eller Bank-id med kortläsare vid legitimering på internet. Äldre personer använder dock Bank-id i mindre utsträckning än yngre. Till exempel är andelen 89 procent i åldersgruppen 25–34 år jämfört med 67 procent i åldersgruppen 65–74 år. Det är också

vanligare att inrikes födda, 84 procent, använder legitimeringen jämfört med utrikes födda, 68 procent. Andelen som använder Bank-id är vidare mindre bland personer med låga inkomster eller låg utbildningsnivå (Statistiska centralbyrån, Statistikdatabasen, Legitimering vid användning av internet efter legitimeringssätt, år 2018). Det kan alltså konstateras att en viss andel av befolkningen fortfarande saknar tillgång till en e-legitimation. Dessutom saknar den som är häktad normalt tillgång till internet och får inte heller ha en egen mobiltelefon. Det innebär att det kan vara svårt eller omöjligt för den häktade att använda en e-legitimation även om personen i och för sig är ansluten till en sådan tjänst.

Det finns mot denna bakgrund anledning att överväga ytterligare ändringar i fullmaktsregleringen för att möjliggöra en mer digital brottmålshantering.

Offentliga försvarare bör undantas från kravet på att ge in fullmakt

En tänkbar åtgärd för att möjliggöra en mer digital brottmålshantering är att i viss utsträckning mjuka upp kravet på att en skriftlig fullmakt ska ges in till domstolen. Den ordning som gäller för domstolsärenden och i allmän förvaltningsdomstol, dvs. att en skriftlig fullmakt behöver ges in endast om rätten anser att det behövs, skulle då kunna fungera som förebild.

Förutom att underlätta en digital hantering skulle en uppmjukning av fullmaktskravet i brottmål vara arbetsbesparande för domstolarna. Det händer inte sällan att ett ombud försummar att ge in en fullmakt eller ger in fullmakten endast i kopia. Domstolen måste då, muntligen eller skriftligen, förelägga ombudet att komma in med en fullmakt i original. Även för ombuden skulle en uppmjukning av reglerna innebära en förenkling. Det bör emellertid beaktas att ett brottmål är ett förfarande av stor betydelse för tilltalade och målsägande. En person som obehörigen uppträder som ombud kan orsaka obehag och olägenheter för såväl den uppgivna huvudmannen som en enskild motpart. En uppmjukning av fullmaktskravet i brottmål bör därför, åtminstone inledningsvis, begränsas till situationer där det finns stora praktiska behov samtidigt som risken för att någon obehörigen uppträder som ombud för en part är försumbar. Den

grupp av ombud som då kommer i blickfånget är sådana som även är offentliga försvarare.

En regel som begränsas till offentliga försvarare skulle träffa många av de situationer där det finns störst behov av en lättnad i fullmaktskravet. Som anförs ovan kan det antas att digitala fullmakter kan bli svårhanterliga när det gäller frihetsberövade personer. En misstänkt person som är anhållen eller häktad har rätt till en offentlig försvarare (21 kap. 3 a § första stycket RB). Den offentliga försvararen kan vid behov även fungera som ombud för den misstänkte, t.ex. i samband med ett överklagande till hovrätten. En lättnad i fullmaktskravet skulle då möjliggöra att skriftväxlingen i hovrätten sker enbart i digital form. Dessutom skulle en sådan ändring skapa förutsättningar för en snabbare och smidigare hantering i fall där det är angeläget med en skyndsam handläggning, t.ex. vid överklagande av häktningsbeslut.

Riskerna med en uppmjukning torde vara försumbara när det gäller offentliga försvarare. Till offentlig försvarare ska förordnas en advokat som är lämplig för uppdraget. Om det finns särskilda skäl, får till sådan försvarare utses någon annan lämplig person som har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domaranställning. Företrädesvis bör det förordnas någon som brukar förekomma som rättegångsombud vid domstolen (21 kap. 5 § första stycket RB). En offentlig försvarare är förordnad av rätten och kan därmed anses åtnjuta domstolens förtroende. Det kan normalt förutsättas att offentliga försvarare har en sådan kunskap om rättegångsordningen att risken är liten att de skulle göra felaktiga påståenden om sin behörighet att företräda en huvudman. Advokater är dessutom ställda under ett särskilt disciplinansvar som ytterligare bör minska risken för både avsiktliga och oavsiktliga fel.

En fördel med att begränsa ett undantag från kravet på ingivande av skriftlig fullmakt till offentliga försvarare är att det inte uppstår några gränsdragningsproblem. Ett beslut att förordna en viss person som offentlig försvarare framgår av domstolens akt. Uppgiften registreras även i ärendehanteringssystemet. Det blir därmed enkelt för domstolen att avgöra om ett uppgivet ombud omfattas av undantaget.

Som skäl mot en uppmjukning när det gäller offentliga försvarare kan anföras att det skulle innebära att en viss kategori av ombud särbehandlas när det gäller kravet på ingivande av fullmakt. Tidigare har

det bedömts att det finns skäl att ha enhetliga regler för rättegångsfullmakter oavsett vem ombudet är (prop. 1999/2000:26 s. 118). I denna promemoria görs emellertid bedömningen att intresset av en enhetlig reglering bör stå tillbaka för de praktiska fördelar som en uppmjukning skulle innebära.

Sammantaget görs bedömningen att det ovillkorliga kravet på att ge in en skriftlig fullmakt bör tas bort när det gäller offentliga försvarare. Samtidigt finns det ett värde i att rätten har möjlighet att begära in en fullmakt i de fall det råder tveksamhet kring förekomsten eller omfattningen av ett fullmaktsförhållande. Ett ombud som är offentlig försvarare för den misstänkte bör mot denna bakgrund inte behöva ge in en skriftlig fullmakt annat än om rätten anser att det behövs.

5.5 Inskränkningar i fullmakten

Förslag: En inskränkning i ett ombuds behörighet gäller mot rätten och motparten först när de har upplysts om den.

Skälen för förslaget: En rättegångsfullmakt får inskränkas i vissa avseenden. Har inskränkning, som är tillåten, inte skett i fullmakten, är den inte gällande mot rätten och motparten innan den bragts till deras kännedom muntligen inför rätten eller skriftligen (12 kap. 15 § RB).

En inskränkning i ombudets behörighet kan alltså göras såväl i själva fullmakten som senare (NJA II 1943 s. 148). Om inskränkningen inte görs i själva fullmakten blir den gällande mot rätten och motparten först när de har upplysts om den. Regeln får förstås som ett uttryck för rättens och motpartens intresse av att få kännedom om eventuella inskränkningar i ombudets behörighet. Eftersom behörigheten bara behöver styrkas vid ett tillfälle, har rätten och motparten ingen möjlighet att på egen hand försäkra sig om att det inte vid ett senare tillfälle har gjorts några inskränkningar i behörigheten. Det ankommer därför på den som ger eller stöder sig på en fullmakt att redovisa eventuella inskränkningar för domstolen. Parten står själv risken för att så inte sker.

Vid rättegångsbalkens tillkomst fanns det inget behov av att särskilt reglera frågan om när en inskränkning som görs i själva fullmakten blir gällande mot rätten och motparten. En sådan inskränkning blir nämligen känd för rätten och motparten i samband med att fullmakten presenteras för rätten, vilket enligt huvudregeln ska ske när ombudet första gången för talan i målet.

Ovan föreslås emellertid att ett ombud som är offentlig försvarare inte ska behöva ge in en skriftlig fullmakt annat än om rätten anser att det behövs. Likartade undantag finns även i andra lagar enligt vilka 12 kap. 15 § RB är tillämplig (47 § andra stycket ÄL, 2 kap. 6 § UB, 66 § BfL och 19 kap. 26 § JB). Det finns därför anledning att överväga en mer generell reglering om när inskränkningar får genomslag i förhållande till rätten och motparten som även omfattar situationen att inskränkning görs i en fullmakt som inte har getts in. På samma sätt som när det gäller inskränkningar som inte görs i själva fullmakten utan i ett senare skede, bör det således krävas att informationen lämnas antingen muntligen inför rätten eller skriftligen. En lämplig lagteknisk lösning kan vara att utvidga regeln om betydelsen av inskränkningar som görs i ett senare skede till att omfatta även inskränkningar som görs i själva fullmakten (12 kap. 15 § andra stycket RB). På så sätt får regeln genomslag i alla sammanhang där en fullmakt inte nödvändigtvis måste ges in, t.ex. när det gäller ombud som är offentliga försvarare samt i domstolsärenden och utskökningsmål. Det kan noteras att en sådan utvidgning kan få viss betydelse även i andra fall. Det gäller den situationen att det i och för sig är obligatoriskt att ge in en fullmakt, men rätten fortsätter handläggningen av ett mål i avvaktan på att fullmakten ges in (12 kap. 9 § andra stycket RB). En eventuell inskränkning i fullmakten bör även i det fallet inte bli gällande mot rätten och motparten med mindre än att de har informerats om den. Sammantaget görs bedömningen att en inskränkning i ett ombuds behörighet inte bör gälla mot rätten eller motparten innan de har upplysts om den muntligen inför rätten eller skriftligen.

5.6 Föråldrade regler om fullmakt upphävs

Förslag: Bestämmelserna om överbringande av fullmakt genom telegraf eller telefon ska upphävas.

Skälen för förslaget: Om innehållet i en skriftlig fullmakt överförts genom telegram eller telefon, gäller en uppteckning av innehållet som fullmakt (12 kap. 10 § RB). På förordningsnivå finns regler fullmakter som överförts genom telegram (kungörelsen om överbringande av rättegångsfullmakt genom telegram). Regeringen har inte meddelat några föreskrifter om överbringande av fullmakt genom telefon. Däremot är det tillåtet att befordra ett telegram som innehåller en fullmakt även med telefon (se samma kungörelse).

Det finns inte längre någon telegramtjänst i Sverige. Regleringen som rör överbringande av fullmakt genom telegraf får därför betraktas som obsolet. När det gäller fullmakter som överförs genom telefon framgår av förarbetena att det tänkta systemet bygger på att det finns bemannade telefonanstalter (NJA II 1943 s. 141). Eftersom sådana inte längre existerar får regleringen anses inaktuell även i denna del. Bestämmelserna om överbringande av fullmakt genom telegraf eller telefon bör därför upphävas.

5.7 Godkännande av strafföreläggande genom ombud

<p>Förslag: Kravet på ingivande i original ska tas bort för fullmakter som ger ett ombud rätt att godkänna ett strafföreläggande.</p>
--

Skälen för förslaget: Skriftligt godkännande av strafföreläggande, som inte avser villkorlig dom, får alltså i den misstänktes ställe lämnas av den som är ombud för honom, om det till åklagaren inges fullmakt i original. Fullmakten ska, utöver vad som följer av 12 kap. RB, innehålla 1) förklaring att ombudet har rätt att godkänna strafföreläggande på den misstänktes vägnar, 2) uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid ska anges brottets art samt tid och plats för dess begående, samt 3) uppgift om den högsta bötespåföljd, den särskilda rättsverkan och det enskilda anspråk som den misstänkte är villig att godta. Har sådan fullmakt getts in till åklagaren, får ombudet motta handlingar i saken på den misstänktes vägnar (48 kap. 10 § RB). Polisman eller annan som håller förhör med den misstänkte får inte föreslå denne att utfärda en fullmakt som avses i 48 kap. 10 § RB, utan att den misstänkte har erkänt brottet och det

finns särskild anledning att anta att saken inte eller bara med svårighet kan avgöras genom strafföreläggande om fullmakt inte utfärdas, se 3 § strafföreläggandekungörelsen (1970:60).

Förslagen i avsnitt 5.2 innebär att det kommer att bli möjligt att i elektronisk form utfärda en fullmakt som ger ombudet rätt att godkänna ett strafföreläggande. Kravet på att fullmakten ska ges in i original utgår från förutsättningen att skriftliga fullmakter har originalkaraktär. Som anförs ovan är det inte nödvändigtvis fallet när det gäller digitala fullmakter. Kravet på ingivande i original bör därför ses över.

När det gäller rättegångsfullmakter föreslås ovan att en elektroniskt underskriven fullmakt ska ges in på ett sådant sätt att rätten kan kontrollera att fullmakten inte är återkallad av parten. Syftet är att fullmaktsgivaren ska kunna försäkra sig om att en återkallad fullmakt inte kommer till användning i en rättegång. En möjlig anpassning skulle mot denna bakgrund kunna vara att ställa upp motsvarande krav för ingivande av en digital fullmakt att godkänna strafföreläggande. Det finns dock viktiga skillnader som innebär att kravet på ingivande i original inte har samma betydelse för strafföreläggandefullmakter som för rättegångsfullmakter.

En fullmakt att godkänna strafföreläggande utfärdas normalt av den misstänkte i samband med ett förhör (jfr prop. 1968:82 s. 63). Det torde vara mycket ovanligt att en sådan fullmakt återkallas innan den har hunnit ges in till åklagaren. När fullmakten väl har getts in till åklagaren har kravet på ingivande i original inte längre någon betydelse för möjligheten att återkalla fullmakten. En misstänkt som vill återkalla en fullmakt måste i den situationen kontakta åklagaren, oavsett om fullmakten har getts in i original eller kopia. Vidare är en strafföreläggandefullmakt alltid begränsad till ett visst brott, medan en rättegångsfullmakt kan avse rättegång i allmänhet. En strafföreläggandefullmakt kan återkallas på ett betryggande sätt genom att den misstänkte kontaktar ansvarig åklagare och förklarar att fullmakten inte längre ska gälla. Någon motsvarande möjlighet finns inte när det gäller en rättegångsfullmakt som inte är begränsad till ett visst mål. De rättssäkerhetsskäl som motiverar kravet på att en rättegångsfullmakt ska ges in i original gör sig därför inte gällande för en fullmakt att godkänna strafföreläggande. Det kan också noteras att kravet på att fullmakten ska ges in till åklagaren i original inte alltid upprätthålls i den praktiska tillämpningen. Det förekommer

att handlingarna i stället skannas in och ligger som elektroniska dokument i ärendehanteringssystemet Cåbra (Åklagarmyndighetens RättsPM 2015:4). Denna hantering har såvitt känt inte lett till några rättsförluster. Sammantaget görs bedömningen att kravet på ingivande i original bör tas bort för fullmakter som ger ombudet rätt att godkänna ett strafföreläggande.

6 Bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag

6.1 Gällande regler om bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag

Bekräftelse av handlingar

Om det behövs får rätten i ett mål eller ärende i allmän domstol begära att ett telefax eller annat meddelande som saknar avsändarens underskrift i original bekräftas av avsändaren genom en i original undertecknad handling. Har rätten begärt en sådan bekräftelse men inte fått någon, får rätten bortse från meddelandet (33 kap. 3 § tredje stycket RB och 44 § tredje stycket ÄL).

I allmän förvaltningsdomstol gäller att en handling ska bekräftas av avsändaren om rätten anser att det behövs (44 § tredje stycket FPL). Motsvarande ordning gäller enligt förvaltningslagen (21 § FL).

Hur ankomstdagen för handlingar bestäms

En handling i ett mål eller ärende i allmän domstol anses ha kommit in till rätten den dag då handlingen eller en avi om betald postförsändelse som innehåller handlingen anlant till rätten eller kommit en behörig tjänsteman till handa. Underrättas rätten särskilt om att ett meddelande till rätten anlant till ett telebefordringsföretag, anses meddelandet ha kommit in redan när underrättelsen nått en behörig tjänsteman. Kan det antas att handlingen eller en avi om denna en viss dag har lämnats i rättens kansli eller avskilts för rätten på postanstalt, anses den ha kommit in den dagen, om den kommit en behörig tjänsteman till handa närmast följande arbetsdag (33 kap. 3 §

första och andra styckena RB och 44 § första och andra styckena ÄL). Motsvarande regler gäller även i allmän förvaltningsdomstol (44 § första och andra styckena FPL).

Enligt förvaltningslagen har en handling kommit in till en myndighet den dag som handlingen når myndigheten eller en behörig befattningshavare. Om en handling genom en postförsändelse eller en avi om en betald postförsändelse som innehåller handlingen har nått en myndighet eller behörig befattningshavare en viss dag, ska handlingen dock anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag, om det inte framstår som osannolikt att handlingen eller avin redan den föregående arbetsdagen skilts av för myndigheten på ett postkontor. En handling som finns i en myndighets postlåda när myndigheten tömmer den första gången en viss dag ska anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag (22 §).

Regleringen i utsökningsbalken

Rättegångsbalkens regler om bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag gäller även i Kronofogdemyndighetens exekutiva verksamhet och i den summariska tvistemålsprocessen. Handling, som avser anmälan eller annan åtgärd som ska ske innan utmätt egendom säljs, sammanträde avslutas eller beslut meddelas, anses dock inkommen i rätt tid endast om innehållet i handlingen har hunnit bli känt för förrättningsmannen före nämnda tidpunkt (2 kap. 7 § UB och 66 § BfL).

6.2 Teknikneutrala regler om bekräftelse av handlingar

Förslag: En handling i ett mål eller ärende i allmän domstol ska bekräftas av avsändaren om rätten anser att det behövs. Bestämmelserna om att rätten får bortse från meddelanden som inte har bekräftats ska upphävas.

Skälen för förslaget: Meddelanden som saknar avsändarens underskrift i original bekräftas alltså om det behövs genom en i original undertecknad handling. När det gäller handlingar som enligt lag

måste vara underskrivna, t.ex. en stämningsansökan i tvistemål, måste en bekräftelse alltid begäras innan en allmän domstol kan ta ställning till frågan om avvisning. I denna promemoria föreslås att sådana handlingar ska få skrivas under elektroniskt (avsnitt 4.4). Regleringen bör därför inte ge intryck av att bekräftelse måste ske genom en underskrift med penna på papper. I fråga om handlingar som inte måste vara underskrivna, t.ex. ett svaromål eller ett överklagande, innebär den nuvarande regleringen att rätten har en möjlighet att begära en bekräftelse om det i ett enskilt fall är osäkert vem som är avsändare av en handling. I ett sådant fall är en bekräftelse genom egenhändigt undertecknande endast en av flera åtgärder som kan vidtas. Mot bakgrund av de uppgifter som redan finns tillgängliga i målet eller ärendet kan t.ex. en kontakt per telefon eller e-post ofta ge tillräcklig eller rent av mer tillförlitlig information i identitetsfrågan. I detta sammanhang kan nämnas att annan form av utredning i praxis har godtagits även i vissa fall då ett krav på egenhändigt undertecknande varit uttryckligen föreskrivet (NJA 1991 s. 407 och NJA 1991 s. 595). En ensidig fokusering på egenhändigt undertecknande riskerar också att felaktigt ge intryck av att digital kommunikation inte är ett fullgott alternativ. Bestämmelserna om bekräftelse bör därför ges en teknikneutral utformning. Den enkla regel som gäller i allmän förvaltningsdomstol och hos förvaltningsmyndigheterna kan då fungera som förebild (prop. 2012/13:45 s. 100 f. och prop. 2016/17:180 s. 137 f.). Mot denna bakgrund bör 33 kap. 3 § tredje stycket RB och 44 § tredje stycket ÄL ändras så att en handling ska bekräftas av avsändaren om rätten anser att det behövs.

En allmän domstol får bortse från ett meddelande om rätten har begärt en bekräftelse av meddelandet men inte fått någon (33 kap. 3 § tredje stycket RB och 44 § tredje stycket ÄL). När bestämmelsen i rättegångsbalken infördes påpekades att, i andra fall än de där det har ställts upp ett uttryckligt krav på egenhändigt undertecknande, en bekräftelse ska begäras endast när bekräftelsen kan tänkas ha betydelse i bevishänseende och underlåtenheten att avge en bekräftelse i sig har ett bevisvärde (35 kap. 4 § RB). Bestämmelsen ansågs därför praktiskt sett inte innebära någon nyhet i förhållande till det som då gällde (prop. 1993/94:190 s. 121). En motsvarande reglering har övervägts även för de allmänna förvaltningsdomstolarnas del, men avvisats med hänvisning till att en sådan bestämmelse riskerar att skapa förvirring snarare än att

tydliggöra konsekvenserna av en utebliven bekräftelse (prop. 2012/13:45 s. 100 f.). I denna promemoria görs bedömningen att reglerna om betydelsen av en utebliven bekräftelse inte fyller något syfte mer än som en upplysning. Det finns ett värde i att ha enhetliga regler för de olika domstolsslagen. Bestämmelserna i 33 kap. 3 § tredje stycket RB och 44 § tredje stycket ÄL om att rätten får bortse meddelanden som inte har bekräftats bör därför upphävas.

6.3 En enhetlig reglering om hur ankomstdagen för handlingar ska bestämmas

Förslag: Reglerna om när ett meddelande som anlant till ett telebefordringsföretag ska anses ha kommit in till en domstol ska upphävas.

Bevislätnadsreglerna för postförsändelser ska förtydligas.

En handling som finns i en domstols postlåda när domstolen tömmer den första gången en viss dag ska anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag.

Skälen för förslaget: Reglerna om när en handling ska anses ha kommit in till en domstol infördes efter förebild av 1971 års förvaltningslag (prop. 1971:30 Del 2 s. 599, prop. 1973:30 s. 79 f. och prop. 1995/96:115 s. 178). I förarbetena framhålls att det är av stor betydelse för enskilda att bestämmelserna om ingivande av handlingar utformas likartat för förvaltningsmyndigheter, allmänna förvaltningsdomstolar och allmänna domstolar. För enskilda parter och även för ombud måste det te sig högst förvillande om olika bestämmelser skulle gälla beroende på vilken myndighet en handling ska tillställas. Risken för rättsförluster är uppenbar (prop. 1973:30 s. 79).

Den nya förvaltningslagens reglering om hur ankomstdagen för en handling ska bestämmas överensstämmer i huvudsak med det som gällde före den 1 juli 2018. En handling ska liksom tidigare som huvudregel anses ha kommit in till en myndighet den dag som handlingen når myndigheten eller en behörig befattningshavare. Aviserade betalda postförsändelser omfattas inte längre av huvudregeln. Ankomstdag för sådana försändelser avgörs i stället med ledning av bevislätnadsregeln för postförsändelser. Den tidigare bestämmelsen

om telegram har inte förts över till den nya lagen. Bevislätnadsregeln för postförsändelser har förtydligats och innebär att om en handling genom en postförsändelse har nått en myndighet eller en behörig befattningshavare en viss dag, ska handlingen anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag, om det inte framstår som osannolikt att handlingen redan den föregående arbetsdagen skilts av för myndigheten på ett postkontor. Tidigare gällde presumtionsregeln ”om det kan antas” i stället för ”om det inte framstår som osannolikt”. Slutligen anges i enlighet med tidigare gällande praxis att en handling som finns i en myndighets postlåda när myndigheten tömmer den första gången en viss dag ska anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag (prop. 2016/17:180 s. 139 f.).

Det är angeläget att även i fortsättningen ha likadana regler om hur ankomstdagen för en handling ska bestämmas oavsett om handlingen ges in till en förvaltningsmyndighet, en allmän förvaltningsdomstol eller en allmän domstol. De nya reglerna för förvaltningsmyndigheterna passar bra även för domstolarna. Det har inte kommit fram några skäl för att ha en avvikande reglering för domstolarna, t.ex. i form av mer detaljerade bestämmelser. Reglerna i 33 kap. 3 § RB, 44 § ÄL och 44 § FPL om när en handling har kommit in till en domstol bör därför ändras med förvaltningslagen som förebild.

6.4 Vilka regler ska gälla hos Kronofogdemyndigheten?

Förslag: Rättegångsbalkens regler om bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag ska inte gälla hos Kronofogdemyndigheten. I utsköningsbalken ska det tas in en upplysning om att det i förvaltningslagen finns bestämmelser om hur ankomstdagen för handlingar bestäms.

Skälen för förslaget: Rättegångsbalkens regler om bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag gäller även i vissa delar av Kronofogdemyndighetens verksamhet (2 kap. 7 § UB och 66 § BfL). Bakgrunden till det är att varken 1971 års förvaltningslag eller rättegångsbalken var direkt tillämpliga på exekutiva ärenden vid utsköningsbalkens tillkomst (prop. 1980/81:8 s. 220). I och med 2017 års förvaltningslag finns det inte längre några generella inskränkningar i

fråga om lagens tillämplighet när det gäller handläggning av ärenden hos Kronofogdemyndigheten (prop. 2016/17:180 s. 35 f.). Det innebär att förvaltningslagens regler om bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag blir tillämpliga under förutsättning att det inte finns avvikande bestämmelser i andra lagar eller i förordningar (4 § FL). Ovan föreslås att rättegångsbalkens regler om bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag i allt väsentligt ska överensstämma med reglerna i förvaltningslagen. Hänvisningen till rättegångsbalken kommer därmed inte att fylla någon funktion. Rättegångsbalkens regler om bekräftelse av handlingar och handlingars ankomstdag bör därför inte gälla hos Kronofogdemyndigheten.

I 2 kap. 7 § andra stycket UB finns ett undantag från de allmänna bestämmelserna om handlingars ankomstdag. I syfte att klargöra förhållandet mellan de olika reglerna bör det i utsökningsbalken tas in en upplysning om att det i 22 § förvaltningslagen finns bestämmelser om hur ankomstdagen för handlingar bestäms.

7 Kopior av handlingar som ges in till domstolen

7.1 Gällande regler om avskrifter för delgivning

När en inlaga eller annan handling som ges in av en part ska delges, ska parten bifoga en styrkt avskrift av handlingen. Ska rätten se till att delgivning sker och behövs för delgivningen flera avskrifter, är parten skyldig att tillhandahålla dem. Om parten inte tillhandahåller sådana avskrifter ombesörjer rätten handlingens avskrivande på partens bekostnad (33 kap. 2 § andra stycket RB).

7.2 Parterna ska tillhandahålla kopior av ingivna handlingar på rättens begäran

Förslag: En part ska vara skyldig att tillhandahålla papperskopior av en handling som ges in endast om rätten begär det. Parten ska tillhandahålla så många kopior som behövs för översändande till övriga parter, oavsett om handlingen ska delges eller inte. Kopiora behöver inte vara bestyrkta.

Skälen för förslaget: Reglerna om parters skyldighet att ge in kopior av handlingar som ska delges kom till utan tanke på att handlingar skulle kunna ges in digitalt. Av bestämmelsernas utformning framgår att det endast är papperskopior som avses. Regleringen innebär enligt ordalydelsen att en part som på elektronisk väg ger in en handling som ska delges, exempelvis genom e-post, är skyldig att dessutom ge in en bestyrkt papperskopia av handlingen. Det får förutsättas att domstolarna inte strikt upprätthåller detta krav och sällan utnyttjar möjligheten att låta parten stå kostnaden för att ta fram

kopior. Reglerna bör mot denna bakgrund moderniseras. En utgångspunkt bör vara att parter ska behöva ge in papperskopior av handlingar bara när det finns ett praktiskt behov av det.

I rättegångsbalken finns endast i undantagsfall regler om att meddelanden från domstolen till en part eller någon annan ska ha en viss form. Om det är lämpligt får inlagor som ska skickas till en motpart tillhandahållas i elektronisk form, se 10 § förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m., förkortad tillhandahållandeförordningen. Även handlingar som ska delges får skickas på elektronisk väg om det inte är olämpligt, se 4 § andra stycket och 17 § delgivningslagen (2010:1932) samt prop. 2009/10:237 s. 238. Det finns inte heller något som hindrar att domstolen i sitt interna arbete använder sig av digitala akter. Domstolarna har således möjlighet att i många fall hantera inlagor från parter enbart i digital form. I de fallen behövs det inte några papperskopior. Det är därmed inte befogat att ställa krav på att parter alltid ska ge in kopior av inlagor som ska delges. Den ovillkorliga skyldigheten att tillhandahålla kopior av handlingar i dessa situationer bör därför tas bort.

Under överskådlig tid kommer det emellertid att finnas situationer då inlagor och andra handlingar från en part behöver skickas till motparten i pappersform. Handlingarna kan t.ex. innehålla känsliga uppgifter samtidigt som det inte finns någon tillräckligt säker metod för digital överföring att tillgå. Om den aktuella handlingen har getts in till domstolen digitalt eller i endast ett pappersexemplar, torde den enklaste och billigaste lösningen ofta vara att domstolen tar fram kopiorna på egen hand och avstår från krav på ingivaren. Det bör dock även i fortsättningen finnas ett utrymme för att låta parten själv ansvara för att tillhandahålla kopior. En sådan möjlighet skulle kunna användas t.ex. när det rör sig om ett särskilt omfattande material och det är förenat med stora kostnader att mångfaldiga handlingarna. En lämplig lösning kan mot denna bakgrund vara att en part är skyldig att tillhandahålla papperskopior av handlingar som ges in om rätten begär det.

Skyldigheten att ge in kopior gäller i dag endast handlingar som ska delges. Delgivning ska användas om det är särskilt föreskrivet eller om det med hänsyn till syftet med bestämmelsen om underrättelse framgår att delgivning bör ske, men bör i övrigt tillgripas bara om det är påkallat med hänsyn till omständigheterna (33 kap. 2 §

första stycket RB). Exempel på handlingar som inte alltid behöver delges är sådana som kommer in från en part och skickas till motparten för eventuellt yttrande (prop. 1990/91:11 s. 52 f.). En papperskopia av en handling kan behövas även när handlingen inte ska delges utan bara skickas med post. Möjligheten att begära att den part som har gett in handlingen ska tillhandahålla kopior bör därför gälla i den utsträckning som det behövs för översändande till övriga parter, oavsett om handlingen ska delges eller inte.

Kravet på att kopiorna ska vara bestyrkta har förlorat sin aktualitet sedan detta formkrav har tagits bort när det gäller handlingar som ska delges, jfr 6 § första stycket delgivningslagen (1970:428) och prop. 2009/10:237 s. 95. Kravet på bestyrkande bör därför tas bort.

Sammanfattningsvis bör en part vara skyldig att tillhandahålla papperskopior av en handling som ges in endast om rätten begär det. Möjligheten att begära kopior bör gälla i den utsträckning som det behövs för översändande till övriga parter, oavsett om handlingen ska delges eller inte. Det bör inte finnas något krav på bestyrkande.

8 Beslut i hyres- och arrendenämnderna

8.1 Gällande regler om underskrift och tillhandahållande av beslut i hyres- och arrendenämnder och domstolar

Underskrift av beslut

I hyres- och arrendenämnderna gäller att beslut ska sättas upp särskilt, tas in i ett protokoll, skrivs på en handling i akten eller föras in i ärenderegistret. Ett särskilt uppsatt beslut eller ett beslut som skrivs på en handling i akten ska undertecknas av ordföranden, se 13 § första och andra styckena förordningen (2005:1095) om ärenden i arrendenämnd och hyresnämnd.

I allmän domstol gäller att domar ska sättas upp särskilt och skrivas under av de lagfarna domare som har deltagit i avgörandet. Även slutliga beslut ska under vissa förutsättningar sättas upp särskilt. Ett särskilt uppsatt beslut ska skrivas under av de lagfarna domare som har deltagit i avgörandet. Om en dom eller ett beslut skrivs under elektroniskt, ska det göras med en sådan elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i EU:s förordning om elektronisk identifiering (17 kap. 10 och 12 §§ och 30 kap. 8 och 10 §§ RB samt 24 § förordningen om mål och ärenden i allmän domstol). Ett sådant beslut i ett mål eller ärende som inte sätts upp särskilt eller tas in i ett protokoll får skrivas på en handling i akten eller föras in i mål- och ärenderegistret (25 § samma förordning). Även domar och beslut i allmän förvaltningsdomstol får skrivas under elektroniskt, se 12 § förordningen (2013:390) om mål i allmän förvaltningsdomstol.

Tillhandahållande av beslut

Ska en inlaga, en kallelse, ett föreläggande eller en annan handling i ett hyres- eller arrendeärende tillställas part, sker det genom delgivning. Beslut som ska tillställas en part sänds dock till parten i vanligt brev under hans eller hennes för nämnden kända adress. Om beslutet meddelats i samband med ett sammanträde, ska det sändas inom sju dagar därefter och i annat fall samma dag som beslutet meddelas, se 30 § lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder.

En dom eller ett beslut i ett mål eller ärende hos en allmän domstol ska skickas till parterna samma dag som avgörandet har meddelats. Om avgörandet har avkunnats, ska det i stället skickas senast en vecka efter dagen för avkunnandet, se 2 § tillhandahållandeförordningen. För domstolar och statliga förvaltningsmyndigheter gäller i allmänhet att en handling som ska tillhandahållas bör skickas med post, om inte något annat har begärts. Om det är lämpligt får en handling skickas med telefax eller elektronisk post eller på annat sätt tillhandahållas i elektronisk form (9 och 10 §§ samma förordning).

8.2 Elektronisk underskrift av beslut

Förslag: Om ett särskilt uppsatt beslut i hyres- och arrendenämnderna skrivs under elektroniskt, ska det göras med en sådan elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i EU:s förordning om elektronisk identifiering. Ett beslut som skrivs på en handling i akten ska inte behöva undertecknas.

Skälen för förslaget: Underskriftskravet för beslut i hyres- och arrendenämnderna får anses utgöra ett hinder mot att beslut skrivs under elektroniskt (jfr avsnitt 4.2). Sedan den 1 juli 2018 får domar och beslut i allmän domstol och allmän förvaltningsdomstol skrivas under elektroniskt (prop. 2017/18:126). Anpassningen av formkraven innebär att domstolsavgöranden inte längre måste skrivas under med penna på papper. Det möjliggör en helt digital hantering av domstolsavgöranden, vilket i sin tur kan leda till en effektivare handläggning och en förbättrad service till parter och ombud.

Hyres- och arrendenämnderna har i stora delar samma funktion och organisation som de allmänna domstolarna. Nämnderna använder också samma verksamhetsstöd som de allmänna domstolarna. Domstolsverket har till uppgift att ge administrativt stöd och service till såväl de allmänna domstolarna som hyres- och arrendenämnderna. Den tekniska lösning som Domstolsverket tar fram för elektronisk underskrift av domstolsavgöranden torde kunna användas även av nämnderna. Digitala beslut i nämnderna skulle på samma sätt som i domstol kunna leda till en effektivare handläggning och förbättrad service. Underskriftskravet för beslut i hyres- och arrendenämnderna bör mot denna bakgrund anpassas till digitala rutiner med regleringen i rättegångsbalken som förebild. Det bör således anges att om ett särskilt uppsatt beslut skrivs under elektroniskt, ska det göras med en sådan elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i EU:s förordning om elektronisk identifiering.

För hyres- och arrendenämnderna gäller ett underskriftskrav för såväl särskilt uppsatta beslut som beslut som skrivs på en handling i akten. Att särskilt uppsatta beslut ska skrivas under överensstämmer med kraven i domstolsprocessen och bör gälla även i fortsättningen. När det gäller beslut som skrivs på en handling i akten framstår det som tillräckligt att det framgår var och när beslutet har fattats och vem som ansvarar för det (13 § andra stycket förordningen om ärenden i arrendenämnd och hyresnämnd). Att ta bort underskriftskravet skulle också kunna underlätta en digital hantering. Ett beslut som skrivs på en handling i akten bör mot denna bakgrund inte behöva undertecknas.

8.3 Beslut ska få skickas digitalt

Förslag: Beslut i hyres- och arrendenämnderna ska, om det är lämpligt, få tillhandahållas i elektronisk form. Bestämmelserna om tiden för tillhandahållande av beslut ska flyttas från lag till förordning.

Skälen för förslaget: Beslut i hyres- och arrendenämnderna ska alltså skickas till parter i vanligt brev (30 § andra stycket lagen om arrendenämnder och hyresnämnder). Till skillnad från i domstol

finns det inget utrymme att expediera beslut elektroniskt, t.ex. genom e-post. En möjlighet att tillhandahålla beslut i elektronisk form skulle i många fall innebära påtagliga fördelar för parterna, t.ex. genom att de snabbare kan få del av besluten. Digital expediering skulle också möjliggöra en effektivare hantering i nämnderna. Beslut skulle t.ex. kunna skickas direkt från ärendehanteringssystemet i stället för att skrivas ut på papper och skickas med post. Sammantaget görs bedömningen att beslut i hyres- och arrendenämnderna under vissa förutsättningar bör få tillhandahållas i elektronisk form. På samma sätt som gäller för domstolar och andra statliga myndigheter bör huvudregeln vara att beslut bör skickas med post, om inte något annat har begärts. Beslut bör, om det är lämpligt, få skickas med e-post eller på annat sätt tillhandahållas i elektronisk form (9 och 10 §§ tillhandahållandeförordningen).

Den aktuella bestämmelsen i lagen om arrendenämnder och hyresnämnder reglerar också tiden för tillhandahållande av nämndernas beslut. För domstolarnas del regleras detta inte i processlagarna utan i tillhandahållandeförordningen. I syfte att åstadkomma en mer enhetlig och överskådlig reglering bör bestämmelserna om tiden för tillhandahållande av nämndernas beslut flyttas från lagen om arrendenämnder och hyresnämnder till tillhandahållandeförordningen.

9 Ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde

9.1 Gällande regler om ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde

En ansökan om att ersättning för kostnader i samband med en parts inställelse ska betalas av allmänna medel enligt 11 kap. 6 § eller 21 kap. 12 § RB, eller att ersättning till vittne ska betalas av allmänna medel enligt 36 kap. 24 § andra stycket RB, ska innehålla uppgifter om det mål ansökan rör och om de kostnader som den sökande avser att få ersatta. I ansökan ska vidare lämnas uppgifter om den sökandes ekonomiska förhållanden enligt ett formulär som Domstolsverket fastställer. En skriftlig ansökan ska vara egenhändigt undertecknad av den sökande. Om det finns särskilda skäl får ansökan göras muntligen, se 9 a § förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen, m.m.

9.2 Kravet på underskrift tas bort

Förslag: Kravet på att en skriftlig ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde ska vara egenhändigt undertecknad ska tas bort.

Skälen för förslaget: Kravet på undertecknande av en skriftlig ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde har en stark koppling till den processrättsliga regleringen. Underskriftskravet får därför på samma sätt som motsvarande krav i rättegångsbalken anses utgöra ett hinder mot att en ansökan görs digitalt (avsnitt

4.2). För att möjliggöra digitala ansökningar krävs att underskriftskravet tas bort eller anpassas. Risken att någon obehörigen skulle ansöka om ersättning i en annan persons namn framstår som försumbar. Det kan därför inte anses befogat att upprätthålla ett underskriftskrav i syfte att säkerställa att ansökan görs av rätt person. Som skäl för att ändå ha ett krav på underskrift kan anföras att sökanden därigenom inser vikten av att han eller hon lämnar korrekta uppgifter, t.ex. i fråga om sina inkomstförhållanden. Det finns dock inte något som tyder på att underskriftskravet faktiskt skulle ha en sådan handlingsdirigerande effekt. Större betydelse i detta sammanhang har förmodligen att uppgifterna lämnas på heder och samvete (prop. 1996/97:9 s. 230). Mot denna bakgrund görs bedömningen att kravet på att en skriftlig ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde ska vara egenhändigt undertecknad bör tas bort. I de fall det råder osäkerhet om sökandens identitet har domstolen alltid möjlighet att begära att handlingen bekräftas (se 33 kap. 3 § tredje stycket RB och förslaget i avsnitt 6.2).

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Det undantag från kravet på undertecknande av stämningsansökan i tvistemål som gäller när målet inlets genom en elektronisk ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning, ska upphöra att gälla vid utgången av 2023. I övrigt ska författningsändringarna träda i kraft den 1 januari 2021.

Bedömning: Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

Skälen för förslaget och bedömningen: Sveriges Domstolar bedriver ett aktivt arbete med att digitalisera mål- och ärendehantering i domstolarna. De regelförändringar som föreslås i denna promemoria möjliggör att skriftlig kommunikation i domstolsprocesser i större utsträckning sker i digital form. Reformen är en viktig del i digitaliseringen och bör inte avvakta mer än nödvändigt. I vissa fall, t.ex. när det gäller digital stämningsansökan i tvistemål, förutsätter förslagen att nya tekniska lösningar tas fram. Förslagen innebär emellertid inte någon skyldighet för domstolarna att tillhandahålla sådana tjänster. Det är alltså inte nödvändigt att ta höjd för att de tekniska lösningarna ska kunna vara på plats när författningsändringarna träder i kraft. Ändringarna bör därför träda i kraft så snart som möjligt. Det bedöms för merparten av ändringarna kunna ske den 1 januari 2021.

I avsnitt 4.5 föreslås att kravet på egenhändigt undertecknande av en ansökan om stämning ska gälla även i sådana tvistemål som inlets genom en elektronisk ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning. För ingivare som har tillstånd att ge in ansökningar om betalningsföreläggande och handräckning genom ett förenklat elektroniskt förfarande innebär förslaget att kravet på underskrift i överlämnade mål återinförs. Genom förslaget om elektronisk

underskrift av stämningsansökan i tvistemål kommer det att bli möjligt med en fortsatt digital hantering av tvistemål som inletts genom det förenklade digitala förfarandet. Det förutsätter dock att domstolarna eller Kronofogdemyndigheten kan erbjuda en teknisk lösning för elektronisk underskrift i samband med att mål överlämnas till tingsrätten. Det framstår som osäkert när en sådan lösning mer specifikt kommer att kunna tillhandahållas. För att inte försämra möjligheterna till en digital hantering bör det befintliga undantaget från underskriftskravet därför fortsätta att gälla under en övergångsperiod. Den aktuella bestämmelsen i lagen om betalningsföreläggande och handräckning (61 b §) bör därför upphöra att gälla vid utgången av 2023.

Utgångspunkten när det gäller processrättslig lagstiftning är att nya regler blir tillämpliga omedelbart. De föreslagna författningsändringarna ska alltså tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att de nya reglerna trätt i kraft. Det finns inte anledning att här frånga de allmänna processuella principerna. Några övergångsbestämmelser behövs därför inte.

11 Kostnader och andra konsekvenser

Bedömning: Förslagen om digitala ansökningar enligt rättegångsbalken och digitala rättegångsfullmakter kan medföra utvecklings- och utbildningskostnader för Domstolsverket och de allmänna domstolarna. Dessa kostnader bör hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Förslagen medför i övrigt inte några kostnadsökningar för det allmänna.

Förslagen förbättrar domstolarnas förutsättningar att avgöra mål och ärenden effektivt och med hög kvalitet. Förslagen ökar domstolarnas tillgänglighet och innebär en förbättrad service till medborgarna.

Förslagen kan ha betydelse för den personliga integriteten. Det är viktigt att integritetsskyddsaspekter beaktas när myndigheterna tar fram nya tekniska lösningar.

Förslagen har en positiv påverkan på miljön.

Skälen för bedömningen

Syfte och alternativa lösningar

Det problem som förslagen i denna promemoria syftar till att lösa är att det finns rättsliga hinder mot att skriftlig kommunikation i domstolsprocesser sker i digital form. Avsikten är att digital kommunikation ska kunna användas i större utsträckning.

De rättsliga hindren mot digital kommunikation består framför allt i olika typer av formkrav, t.ex. krav på egenhändigt undertecknande och ingivande i original. I de fall ett formkrav anses hindra digital kommunikation kan hindret undanröjas antingen genom att formkravet avskaffas eller genom att det anpassas till digitala rutiner.

I denna promemoria har olika lösningar valts avseende olika formkrav. När det gäller stämningsansökan i tvistemål och andra ansökningar enligt rättegångsbalken föreslås att formkraven anpassas till digitala rutiner. När det gäller bekräftelse av handlingar och ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde föreslås i stället att formkraven tas bort. För rättegångsfullmakter föreslås dels en anpassning till digitala rutiner, dels en uppmjukning av kravet på ingivande av fullmakt när det gäller offentliga försvarare.

En annan lösning skulle vara att avskaffa alla formkrav som hindrar att handlingar ges in till domstolen digitalt, dvs. även kraven på att en stämningsansökan i tvistemål ska skrivas under och att en rättegångsfullmakt ska skrivas under och ges in i original.

Ett tredje alternativ skulle vara att inte avskaffa eller mjuka upp några av de hindrande kraven utan enbart möjliggöra att de uppfylls med digitala medel. Det skulle t.ex. innebära att ombud som är offentliga försvarare även i fortsättningen alltid måste ge in en skriftlig fullmakt. Vidare skulle handlingar kunna bekräftas genom en traditionell eller elektronisk underskrift, men inte muntligen eller genom vanlig e-post.

Effekten av att någon reform inte kommer till stånd är att vissa åtgärder i domstolsprocessen, t.ex. att väcka talan i tvistemål, även i fortsättningen måste vidtas genom en pappershandling. Även utan någon reform kan digitaliseringen av mål- och ärendehanteringens fortsätta i de delar av processen där det inte finns några hindrande formkrav. Den omständigheten att vissa moment kräver pappershantering kan dock komma att hämma en övergång till digitala rutiner när det gäller övriga moment.

Vilka som berörs av regleringen

Förslagen berör i första hand privatpersoner och företag som är parter i mål och ärenden i allmän domstol samt deras ombud (avsnitt 3–9). Andra enskilda som berörs i mindre utsträckning är vittnen som begär ersättning för inställelse vid ett sammanträde (avsnitt 9). Myndigheter som berörs är framför allt de allmänna domstolarna (avsnitt 3–7 och 9) och Domstolsverket (avsnitt 4, 5 och 8). Myndigheter som berörs i mindre utsträckning är de allmänna förvaltningsdomstolarna (avsnitt 6), hyres- och arrendenämnderna (avsnitt 8),

åklagarväsendet (avsnitt 4 och 5), Kronofogdemyndigheten (avsnitt 5 och 6), Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna (avsnitt 5), Arbetsdomstolen (avsnitt 4–7 och 9) och Försvarsunderrättsedomstolen (avsnitt 6). Även andra myndigheter samt kommuner kan beröras i de fall de uppträder som parter i allmän domstol (avsnitt 3–7).

Kostnadsmissiga konsekvenser

Möjligheterna till digitala ansökningar enligt rättegångsbalken och digitala rättegångsfullmakter kan utnyttjas endast om nya tekniska lösningar tas fram. För Domstolsverket kan det därmed uppstå kostnader för it-utveckling och utbildning. Utvecklingsarbete ingår i Domstolsverkets ordinarie uppgifter och digitalisering är en viktig del i det arbetet. Domstolsverket har nyligen tagit fram den första e-tjänsten för domstolarna och planerar att driftsätta ytterligare två under året. Om Domstolsverket inom ramen för sitt fortsatta utvecklingsarbete väljer att prioritera sådana e-tjänster som förutses i denna promemoria, bör utvecklings- och utbildningskostnaderna för detta hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Detsamma gäller eventuella utvecklings- och utbildningskostnader för de allmänna domstolarna.

Förslagen medför i övrigt inte några kostnadsökningar för det allmänna.

För parter och ombud innebär förslagen om att mål och ärenden ska kunna inledas digitalt minskade kostnader för papper och porto. Detsamma gäller förslagen om digitala fullmakter, teknikneutrala regler om bekräftelse av handlingar och lättningen i skyldigheten att tillhandahålla kopior av ingivna handlingar.

Konsekvenser för mål- och ärendehantering

Förslagen innebär att skriftlig kommunikation i domstolsprocesser i större utsträckning kan ske i digital form. För domstolar, parter och ombud innebär detta mindre arbete. Domstolarna kommer att behöva lägga mindre tid på pappershantering och manuell registrering av uppgifter. På så sätt frigörs resurser som kan användas till

övriga delar av verksamheten. Det förbättrar domstolarnas förutsättningar att avgöra mål och ärenden effektivt och med hög kvalitet. Digital kommunikation innebär också att mindre tid går åt till postbefordran, vilket leder till kortare omloppstider. För parter och ombud kommer det att innebära en påtaglig förenkling att fler moment i processen, t.ex. stämningsansökan i tvistemål och ingivande av skriftlig fullmakt, kan skötas digitalt. Det ökar domstolarnas tillgänglighet och innebär en förbättrad service till medborgarna. För offentliga försvarare underlättas den praktiska hanteringen genom att de normalt inte behöver styrka sin behörighet att uppträda som ombud i hovrätten och Högsta domstolen.

Konsekvenser för den personliga integriteten

Förslagen möjliggör en övergång från en pappersbaserad till en digital hantering, vilket kan ha betydelse för skyddet av enskildas personliga integritet.

De nya möjligheterna till digital kommunikation innebär att fler typer av handlingar, t.ex. handlingar som inleder ett ärende i allmän domstol, kommer att kunna ges in till domstolen enbart i digital form. Redan i dag är det vanligt att inlagor och andra handlingar ges in i digital form, låt vara att de i vissa fall måste ges in även på papper. Förslagen har därför i detta avseende en begränsad betydelse för den personliga integriteten.

Förslagen innebär inte någon skyldighet för domstolarna eller Domstolsverket att inrätta nya it-system eller nya funktioner i befintliga it-system. Däremot undanröjs rättsliga hinder mot att hantera ansökningar enligt rättegångsbalken och rättegångsfullmakter enbart i digital form. Om myndigheterna väljer att utnyttja möjligheterna till digitala ansökningar och fullmakter behöver nya tekniska lösningar tas fram. Vilken personuppgiftsbehandling som kommer att ske och vilka integritetsrisker som kan uppstå beror på vilka tekniska lösningar som väljs. Dessa frågor måste därför analyseras i samband med att de specifika tekniska lösningarna tas fram. Det är viktigt att myndigheterna uppmärksammar integritetsskyddsaspekter inom ramen för detta arbete. Detsamma gäller frågor om arkivering, offentlighet och sekretess samt informationssäkerhet.

Konsekvenser för miljön

Förslagen kommer att minska pappersanvändningen. Dessutom kommer behovet av postbefordran, med de transporter som är förknippade med detta, att minska. Förslagen har därför en positiv påverkan på miljön.

Konsekvenser för jämställdheten

Andelen kvinnor i åldersgruppen 16–85 år som använder mobilt Bank-id eller Bank-id med kortläsare vid legitimering på internet är 81 procent. Motsvarande andel män är 80 procent. Andelen kvinnor som använder myndigheters webbsidor eller appar för att skicka in ifyllda blanketter är 69 procent. Motsvarande andel män är 72 procent. När det gäller användningen av e-post är andelen kvinnor 82 procent och andelen män 84 procent (Statistiska centralbyrån, Statistikdatabasen, Legitimering vid användning av internet efter legitimeringssätt/Användning av myndigheters webbsidor eller appar efter användningsområde/Användning av internet efter användningsområde, år 2018). Detta talar för att kvinnor och män kommer att ha likartade förutsättningar att använda de nya möjligheterna att kommunicera med domstolarna på elektronisk väg. Förslagen bedöms därför inte ha någon jämställdhetspolitisk betydelse.

Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte ha någon betydelse för den kommunala självstyrelsen, för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

Konsekvenser av regleringsalternativen

Alternativet att avskaffa alla formkrav som hindrar att handlingar ges in till domstolen digitalt skulle, i likhet med promemorians förslag,

innebära utökade möjligheter till digital kommunikation i domstolsprocesser. Det skulle å ena sidan innebära lägre kostnader för Domstolsverket eftersom verket inte skulle behöva ta fram några nya tekniska lösningar. Å andra sidan skulle det påverka rättssäkerheten negativt, exempelvis genom en ökad risk för att personer obehörigen för talan i en annan persons namn eller uppträder som ombud utan att ha nödvändig behörighet. Konsekvenserna torde i övrigt inte skilja sig från konsekvenserna av promemorians förslag.

Alternativet att inte avskaffa eller mjuka upp några av de hindrande kraven, utan enbart möjliggöra att de uppfylls med digitala medel, skulle innebära att möjligheterna till digital kommunikation utvidgades i förhållande till vad som gäller i dag. I förhållande till promemorians förslag skulle möjligheterna dock bli mer begränsade. Till exempel skulle det i många fall krävas en pappershantering av fullmakter som utfärdas av frihetsberövade personer (avsnitt 5.4). Alternativet att behålla samtliga formkrav skulle också medföra större kostnader, eftersom nya tekniska lösningar skulle behöva tas fram för bekräftelse av handlingar och ansökan om ersättning för inställelse vid ett sammanträde. Ur rättssäkerhetssynpunkt framstår alternativet att behålla samtliga formkrav som likvärdigt med promemorians förslag. Även i övrigt torde konsekvenserna väsentligen överensstämma med konsekvenserna av promemorians förslag.

Förslagens förenlighet med EU-rätten

En kvalificerad elektronisk underskrift ska enligt EU:s förordning om elektronisk identifiering ha motsvarande rättsliga verkan som en handskrivna underskrift (artikel 25.2). Det finns inget hinder mot att i nationell rätt tillmäta även andra former av elektroniska underskrifter, t.ex. avancerade elektroniska underskrifter, samma betydelse som en underskrift med penna på papper. Det kan också noteras att förordningen inte påverkar nationell rätt som avser rättsliga eller förfarandemässiga skyldigheter avseende formkrav (artikel 2.3). Förslagen bedöms mot denna bakgrund vara förenliga med EU-rätten.

12 Författningskommentar

12.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Bestämmelserna i 12 kap. 10 §, som behandlar överbringande av fullmakt genom telegraf eller telefon, upphör att gälla. Övervägandena finns i avsnitt 5.6.

12 kap.

8 §

Om en part vill föra talan genom ombud, ska parten ge ombudet fullmakt muntligen inför rätten eller skriftligen.

En skriftlig fullmakt ska vara egenhändigt undertecknad av parten. Om fullmakten skrivs under elektroniskt, ska det göras med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

Paragrafen reglerar krav på fullmakt för ombud och fullmaktens form. Övervägandena finns i avsnitt 5.2.

Bestämmelsen om att en skriftlig fullmakt ska vara egenhändigt undertecknad flyttas till ett nytt *andra stycke*. Genom ett tillägg införs en möjlighet att skriva under en skriftlig fullmakt med en elektronisk underskrift. Därmed finns det inte något hinder mot att fullmakten helt och hållet upprättas i elektronisk form. Om fullmakten skrivs under elektroniskt, ska det göras med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i EU:s förordning om elektronisk identifiering. Det innebär att underskriften ska uppfylla de krav som anges i förordningen (se artiklarna 3.11 och 26). De typer av e-legitimationer som i dagsläget är allmänt spridda

och använda i Sverige anses uppfylla kraven på en avancerad elektronisk underskrift.

Hänvisningen till EU-bestämmelsen är utformad på så sätt att den avser förordningen i en viss angiven lydelse, s.k. statisk hänvisning.

Övriga ändringar är språkliga.

9 §

En skriftlig fullmakt ska ges in när ombudet första gången för talan i målet. *En fullmakt behöver emellertid inte ges in för att anmäla* missnöje med ett beslut.

En elektroniskt underskriven fullmakt ska ges in på ett sådant sätt att rätten kan kontrollera att fullmakten inte är återkallad av parten. Andra fullmakter ska ges in i original.

Om en fullmakt inte finns tillgänglig när den *ska ges in*, ska rätten ge ombudet tid att *ge in* den. Är ett uppskov olägligt, får rätten fortsätta med handläggningen av målet, dock utan att meddela dom eller slutligt beslut. Utfärdas fullmakt, *ska* behörigheten anses innefatta ombudets tidigare åtgärder i rättegången.

Anser rätten att det är ovisst om en parts underskrift på fullmakten är riktig, får rätten ge anstånd för att undanröja ovissheten.

En fullmakt i original ska på begäran återlämnas till ombudet.

Paragrafen behandlar skriftliga fullmakter. Övervägandena finns i avsnitt 5.2 och 5.3.

Paragrafen ändras så att det framgår att en skriftlig fullmakt inte bara ska visas upp för utan även ges in till domstolen. Av sista stycket följer att ombudet har rätt att få tillbaka en fullmakt i original, vilket liksom tidigare kan ske efter det att handlingen har kopierats och tagits in i akten. Ändringarna har därmed ingen betydelse för den praktiska hanteringen av pappersfullmakter.

Den närmare regleringen om hur en skriftlig fullmakt ska presenteras för rätten flyttas från första stycket till ett nytt *andra stycke*. Enligt 8 § får en skriftlig fullmakt skrivas under med en elektronisk underskrift (se författningskommentaren till den paragrafen). En fullmakt som har skrivits under elektroniskt ska ges in på ett sådant sätt att rätten kan kontrollera att fullmakten inte är återkallad av parten. Det förutsätter att det finns en teknisk och administrativ lösning genom vilken fullmaktsgivaren kan försäkra sig om att en återkallad fullmakt inte kan komma till användning i en rättegång. Om

ombudet en gång har styrkt sin behörighet genom en elektroniskt underskriven fullmakt gäller sedvanliga regler om återkallelse (18 §). Det innebär att en återkallelse inte gäller mot rätten eller motparten innan de har upplysts om den muntligen inför rätten eller skriftligen. Rätten har således ingen skyldighet att fortlöpande kontrollera att en elektroniskt underskriven fullmakt inte har återkallats av parten. Det finns inte heller något krav på att en återkallelse ska göras med hjälp av det tekniska system som används för rättens initiala kontroll av ombudets behörighet. En återkallelse kan alltså göras exempelvis skriftligen i ett e-postmeddelande eller muntligen vid ett sammanträde inför rätten.

En skriftlig fullmakt som är underskriven med penna på papper ska liksom hittills ges in i original.

Tredje-femte styckena motsvarar hittillsvarande andra-fjärde styckena. Sista stycket får en ändrad utformning och innebär att en fullmakt i original på begäran ska återlämnas till ombudet. På samma sätt som hittills har ombudet därmed möjlighet att använda fullmakten för något annat ändamål. Skälet till ändringen är att digitala fullmakter blir tillåtna och att sådana handlingar inte nödvändigtvis har originalkaraktär. Stycket reglerar inte längre det förhållandet att fullmakten ska tas in i akten eller hur en ersättningskopia ska vara beskaffad. Att en skriftlig fullmakt som ges in till domstolen ska tas in i akten följer av 6 kap. 1 § andra stycket. Av arkivföreskrifter framgår att domstolen ska ersätta en återlämnad originalfullmakt med en bestyrkt kopia eller anteckning om innehållet om kopia inte kan tas, se 3 § Riksarkivets föreskrifter (RA-FS 2008:2) om återlämnande av handlingar från domstol.

Övriga ändringar är språkliga.

15 §

Ett ombuds behörighet enligt 14 § får inskränkas endast i fråga om rätten att väcka talan, att ta emot delgivning av stämning, att ingå förlikning, att söka verkställighet av rättens dom eller att ta emot ersättning för rättegångskostnad som tillerkänts parten. Om någon annan inskränkning har skett, är den utan verkan.

En inskränkning i ombudets behörighet gäller inte mot rätten eller motparten innan de har upplysts om den muntligen inför rätten eller skriftligen.

Paragrafen reglerar inskränkningar i ett ombuds behörighet. Övervägandena finns i avsnitt 5.5.

Andra stycket utvidgas till att utöver inskränkningar som görs i ett senare skede omfatta även inskränkningar som görs i själva fullmakten. För att en inskränkning ska bli gällande krävs, oavsett om inskränkningen gjorts i förhållande till en fullmakt som getts muntligen inför rätten, en fullmakt som getts in eller en fullmakt som inte behöver ges in, att rätten och motparten informeras om inskränkningen muntligen inför rätten eller skriftligen. Ändringen har framför allt betydelse i sådana situationer då en skriftlig fullmakt inte ovillkorligen måste ges in, dvs. när det gäller offentliga försvarare (21 kap. 2 § femte stycket, se författningskommentaren till den paragrafen) och i domstolsärenden (47 § andra stycket lagen [1996:242] om domstolsärenden), utökningsmål (2 kap. 6 § utökningsbalken), mål om betalningsföreläggande och handräckning (66 § lagen [1990:746] om betalningsföreläggande och handräckning) samt inskrivningsärenden (19 kap. 26 § jordabalken).

Vidare förenklas andra stycket genom att avgränsningen till inskränkningar som är tillåtna tas bort. Någon ändring i sak är inte avsedd. Bestämmelsen avser liksom hittills sådana tillåtna inskränkningar som avses i första stycket första meningen. Att inskränkningar som inte är tillåtna är utan verkan och därmed aldrig kan bli gällande mot rätten eller motparten följer liksom tidigare av första stycket.

Övriga ändringar är språkliga.

15 kap.

5 §

Ett beslut om en åtgärd som avses i detta kapitel meddelas av den domstol där rättegången är anhängig. Om någon rättegång inte är anhängig, gäller i fråga om behörig domstol vad som är föreskrivet om tvistemål. Vad som sägs om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som ska tas upp i annan ordning än inför domstol ska dock inte tillämpas.

En fråga om en åtgärd enligt detta kapitel får tas upp endast på yrkande. Om någon rättegång inte är anhängig ska yrkandet framställas skriftligen. Ansökan ska i så fall vara egenhändigt undertecknad av sökanden eller sökandens ombud.

Ett yrkande får inte bifallas utan att motparten har beretts tillfälle att yttra sig. Om det är fara i dröjsmål, får rätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla tills vidare.

Beträffande behandlingen i övrigt av en fråga angående en åtgärd som avses i 1, 2 eller 3 § då någon rättegång inte är anhängig tillämpas vad som

gäller när en sådan fråga uppkommer i *en* rättegång. *Ett yrkande* av sökandens motpart om ersättning för kostnad får dock prövas i samband med avgörandet av frågan om åtgärden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handläggningen av en fråga om en säkerhetsåtgärd. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.

Genom ett tillägg i *andra stycket* införs ett krav på undertecknande av en ansökan om en säkerhetsåtgärd som görs utan att någon rättegång är anhängig. En sådan ansökan ska skrivas under av sökanden eller sökandens ombud. Av 33 kap. 1 a § följer att ansökan får skrivas under med en avancerad elektronisk underskrift (se författningskommentaren till den paragrafen). Det finns inget krav på undertecknande om yrkandet framställs i ett pågående mål.

Övriga ändringar är språkliga.

21 kap.

2 §

Den misstänkte är skyldig att infinna sig personligen vid *en* huvudförhandling i *tingsrätten* eller *hovrätten*. *En sådan* skyldighet gäller dock inte om målet kan avgöras även om *den misstänkte* inte infinner sig vid huvudförhandlingen och *den misstänktes* närvaro kan antas vara utan betydelse för utredningen.

Vid huvudförhandling i Högsta domstolen är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, om domstolen finner att *den misstänktes* närvaro är nödvändig för utredningen.

Vid ett sammanträde för förberedelse och vid annan förhandling är den misstänkte skyldig att infinna sig personligen, om *den misstänktes* närvaro kan antas främja syftet med sammanträdet.

Om den misstänkte är skyldig att infinna sig personligen *ska* rätten *besluta* om detta.

När den misstänkte inte är skyldig att infinna sig personligen, får *den misstänktes* talan föras genom ombud. I fråga om ombud gäller 12 kap. *Ett ombud som är offentlig försvarare för den misstänkte behöver dock inte ge in en skriftlig fullmakt annat än om rätten anser att det behövs.*

Paragrafen reglerar i vilken utsträckning den misstänkte ska infinna sig personligen vid ett sammanträde i brottmål. Övervägandena finns i avsnitt 5.4.

Genom ett tillägg i *femte stycket* införs ett undantag från regeln att en skriftlig fullmakt ska ges in till domstolen (12 kap. 9 § första stycket). Ett ombud som är offentlig försvarare för den misstänkte

behöver inte ge in en skriftlig fullmakt annat än om rätten anser att det behövs. Om rätten av någon särskild anledning är tveksam till ett uppgivet ombuds behörighet, har rätten möjlighet att begära in en skriftlig fullmakt. Rätten behöver inte ange något skäl för en sådan begäran. I det mycket vanliga fallet att den offentliga försvararen är advokat eller anställd på en advokatbyrå finns det sällan anledning att kräva in en fullmakt, eftersom sådana personer är ställda under ett särskilt disciplinansvar. Möjligheten kan dock behöva utnyttjas i speciella fall, t.ex. om det av ett överklagande framgår att det uppgivna ombudet inte har lyckats komma i kontakt med den misstänkte och därmed inte kan ha fått något uppdrag att överklaga. Av 51 kap. 7 § och 52 kap. 6 § följer att ett överklagande till hovrätten ska avvisas om ett ombud inte ger in någon fullmakt trots att rätten har begärt det. När omständigheterna talar för att ett ombud som överklagar en fällande brottmålsdom för den tilltalades räkning har i uppdrag att göra detta, ska ombudet emellertid alltid ges mer än en möjlighet att ge in en fullmakt (NJA 2017 s. 683 I–III).

Övriga ändringar är språkliga.

33 kap.

1 a §

En ansökan som enligt en bestämmelse i denna balk ska vara egenhändigt undertecknad får skrivas under med en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, i den ursprungliga lydelsen.

Paragrafen, som är ny, behandlar frågan om elektronisk underskrift av ansökningar. Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

Regleringen möjliggör för parter att ge in ansökningar på elektronisk väg även när det finns ett krav på att en ansökan ska skrivas under. Ett krav på egenhändigt undertecknande gäller för en ansökan om stämning i tvistemål (42 kap. 2 § tredje stycket), en ansökan om stämning i brottmål där det förs enskilt åtal (47 kap. 2 § tredje stycket), en ansökan om resning (58 kap. 5 § tredje stycket), en ansökan om återställande av försutten tid (58 kap. 12 § tredje stycket) och en fristående ansökan om en civilprocessuell säkerhetsåtgärd (15 kap. 5 § andra stycket, se författningskommentaren till den paragrafen). Av paragrafen följer att undertecknandet kan göras med

en sådan avancerad elektronisk underskrift som avses i artikel 3 i EU:s förordning om elektronisk identifiering. Det innebär att underskriften ska uppfylla de krav som anges i förordningen (se artiklarna 3.11 och 26). De typer av e-legitimationer som i dagsläget är allmänt spridda och använda i Sverige anses uppfylla kraven på en avancerad elektronisk underskrift.

Hänvisningen till EU-bestämmelsen är utformad på så sätt att den avser förordningen i en viss angiven lydelse, s.k. statisk hänvisning.

2 §

En part som ger in en inlägga eller någon annan handling ska på begäran av rätten tillhandahålla så många papperskopior av handlingen som behövs för översändande till övriga parter. Om rätten har begärt sådana kopior men inte fått några, får rätten framställa kopiorna på partens bekostnad.

Paragrafen reglerar under vilka förutsättningar en part är skyldig att tillhandahålla papperskopior av handlingar som ges in. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

Det hittillsvarande första stycket flyttas till den nya 3 a §.

Ändringarna i paragrafen innebär att en part är skyldig att tillhandahålla papperskopior av en handling som har getts in endast om rätten begär det. Skyldigheten att tillhandahålla papperskopior av en handling som har getts in blir aktuell endast om kopiorna behövs för översändande till någon annan part. Det krävs dock inte att det är fråga om en handling som ska delges. I de fall handlingen ska skickas till en motpart i digital form ska rätten alltså inte begära några kopior. Om behövliga kopior inte har getts in kan rätten antingen kopiera handlingen själv eller begära att kopiorna tillhandahålls av parten. Det senare alternativet kan användas t.ex. när det rör sig om ett särskilt omfattande material och det är förenat med stora kostnader att mångfaldiga handlingarna. Hur många kopior som behövs beror på antalet parter som handlingen ska skickas till. Om rätten begär att en part ska tillhandahålla kopior bör det anges hur många kopior som ska ges in. Om kopior ska ges in behöver de inte vara bestyrkta.

Övriga ändringar är språkliga.

2 a §

En handling ska bekräftas av avsändaren om rätten anser att det behövs.

Paragrafen, som är ny, behandlar rättens möjlighet att begära bekräftelse av en handling. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 3 § tredje stycket. Bestämmelsen ändras från att avse ett telefax och annat meddelande som saknar avsändarens underskrift i original till att avse en handling. Med handling avses alla former av inlagor som ges in till rätten. Formerna för hur en bekräftelse ska göras regleras inte längre i bestämmelsen. Rätten kan begära att en handling bekräftas av avsändaren genom egenhändigt undertecknande, om den anser att det är lämpligt. Bekräftelsen kan emellertid även ske muntligen eller skriftligen på något annat sätt än genom undertecknande.

Den hittillsvarande bestämmelsen om att rätten får bortse från meddelanden som inte har bekräftats tas bort. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Övriga ändringar är språkliga.

3 §

En handling *har* kommit in till domstolen den dag som handlingen når domstolen eller en behörig befattningshavare.

Om en handling genom en postförsändelse eller en avi om en betald postförsändelse som innehåller handlingen har nått domstolen eller en behörig befattningshavare en viss dag, ska handlingen dock anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag, om det inte framstår som osannolikt att handlingen eller avin redan den föregående arbetsdagen skilts av för domstolen på ett postkontor.

En handling som finns i domstolens postlåda när domstolen tömmer den första gången en viss dag ska anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en handlingens ankomstdag. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Paragrafen har sin motsvarighet i 22 § förvaltningslagen (2017:900), se också prop. 2016/17:180 s. 307 f.

Bestämmelsen om aviserade betalda postförsändelser i första stycket tas bort. Ankomstdag för sådana försändelser avgörs i stället med ledning av andra stycket. Vidare upphävs bestämmelsen om telegram och andra meddelanden som anlänt till ett telebefordringsföretag.

Bevislätnadsregeln för postförsändelser i andra stycket ändras genom att uttrycket ”om det kan antas” ersätts med ”om det inte framstår som osannolikt”. Bestämmelsen innebär att postförsändelser

normalt ska anses inkomna den arbetsdag som föregår den dag då handlingen blir tillgänglig för faktisk hantering av domstolen. Det är bara om det med hänsyn till den information om bl.a. poststämpling och postförmedling som finns att tillgå framstår som osannolikt att försändelsen avskilts för domstolens räkning på ett postkontor som huvudregeln i första stycket ska tillämpas. Det råder med andra ord en stark presumtion för att handlingen kommit in redan den föregående dagen.

Ändringarna innebär vidare att bevislätnadsregeln i andra stycket inte omfattar handlingar som har lämnats i rättens kansli. För sådana handlingar införs det i stället en ny bestämmelse i *tredje stycket*. Av bestämmelsen följer att en handling som finns i domstolens postlåda när domstolen tömmer den första gången en viss dag ska anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag. Bestämmelsen innebär att det inte finns behov av att närmare undersöka vid vilken tidpunkt, efter den senaste tömningen, som en handling lades i domstolens postlåda.

Bestämmelserna i hittillsvarande tredje stycket flyttas till den nya 2 a § (se författningskommentaren till den paragrafen).

Övriga ändringar är språkliga.

3 a §

Om rätten ska underrätta någon om innehållet i en handling eller om något annat, får det göras genom delgivning. Delgivning ska användas om det är särskilt föreskrivet eller om det med hänsyn till syftet med bestämmelsen om underrättelse framgår att delgivning bör ske, men bör i övrigt användas bara om det är påkallat med hänsyn till omständigheterna.

Paragrafen, som är ny, innehåller allmänna bestämmelser om i vilka fall delgivning ska ske.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 2 § första stycket. Ändringarna är endast språkliga.

45 kap.

4 §

I stämningsansökan ska åklagaren uppge:

1. den tilltalade,
2. målsäganden, om någon sådan finns,

3. den brottsliga gärningen med uppgift om tid och plats för dess förövande och de övriga omständigheter som behövs för dess kännetecknande samt de bestämmelser som är tillämpliga,

4. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis, samt

5. de omständigheter som gör domstolen behörig, om inte behörigheten framgår på annat sätt.

Vill åklagaren i samband med att åtalet väcks även väcka talan om enskilt anspråk enligt 22 kap. 2 §, ska åklagaren i ansökan lämna uppgift om anspråket och de omständigheter som det grundas på samt de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Om den tilltalade är eller har varit anhållen eller häktad på grund av misstanke om brott som omfattas av åtalet, ska åklagaren ange detta i stämningensansökan. Uppgift ska dessutom lämnas om tiden för frihetsberövandet.

Har åklagaren några önskemål om hur målet ska handläggas, bör dessa anges i stämningensansökan.

Paragrafen behandlar vad en stämningensansökan som ges in av en åklagare i brottmål ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.

Det hittillsvarande *femte stycket* tas bort. Ändringen innebär att det inte finns något krav på att en åklagares stämningensansökan ska vara undertecknad med penna på papper eller med en elektronisk underskrift eller överföras på ett sätt som uppfyller vissa motsvarande krav på säkerhet.

16 §

En stämning som utfärdas av åklagaren *ska* ha det innehåll som i 4 § anges om stämningensansökan.

I stämningen *ska* åklagaren dessutom förelägga den tilltalade att, inom en viss *tid* som åklagaren *bestämmer*, muntligen eller skriftligen hos rätten ange de bevis som han eller hon vill åberopa vid huvudförhandlingen och vad som *ska* styrkas med varje särskilt bevis. Det gäller dock inte om åklagaren på grund av den tilltalades erkännande eller någon annan omständighet finner att det är uppenbart att bevis inte kommer att anges av den tilltalade. Om det är lämpligt, får åklagaren i stämningen kalla den tilltalade till huvudförhandling.

En åklagare som sätter ut ett mål till huvudförhandling *ska* följa de föreskrifter om tiden för huvudförhandling som meddelats av rätten. Åklagaren får ombesörja sådana kallelser och förelägganden som avses i 15 §.

Stämningen och handlingar *som är fogade till den ska* delges den tilltalade. Uppgift om målsägandes eller vittnens ålder, yrke och bostadsadress, som saknar betydelse för åtalet, *ska* inte framgå av de

handlingar som delges. Sedan stämningen delgetts *ska* bevis om detta ges in till rätten. När sådana kallelser och förelägganden som avses i tredje stycket delgetts, *ska* de med bevis om delgivning ges in till rätten.

Frågor om utdömande av vite som förelagts i en kallelse med stöd av tredje stycket prövas av rätten utan särskild ansökan.

Paragrafen behandlar stämning som utfärdas av åklagare. Övervägandena finns i avsnitt 4.3.

Kravet på undertecknande av stämningen i *första stycket* tas bort. Det innebär att åklagaren kan upprätta en stämning i elektronisk form.

Övriga ändringar är språkliga.

48 kap.

10 §

Ett skriftligt godkännande av ett strafföreläggande som inte avser villkorlig dom, får i den misstänktes ställe lämnas av den som är ombud för den misstänkte, om en skriftlig fullmakt ges in till åklagaren. Fullmakten ska, utöver vad som följer av 12 kap., innehålla

1. *en förklaring att ombudet har rätt att godkänna ett strafföreläggande på den misstänktes vägnar,*

2. *uppgift om det brott som godkännandet får avse, varvid brottets art samt tiden och platsen för dess begående ska anges, samt*

3. *uppgift om den högsta bötespåföljd, den särskilda rättsverkan och det enskilda anspråk som den misstänkte är villig att godta.*

Om en sådan fullmakt har getts in till åklagaren får ombudet ta emot handlingar i saken på den misstänktes vägnar.

Paragrafen behandlar godkännande av strafföreläggande genom ombud. Övervägandena finns i avsnitt 5.7.

Det hittillsvarande kravet i *första stycket* på att en fullmakt ska ges in i original tas bort. Därmed finns det ingen reglering om i vilken form en fullmakt att godkänna strafföreläggande ska ges in till åklagaren. Det innebär t.ex. att en skriftlig fullmakt på papper får ges in i kopia.

Övriga ändringar är språkliga.

12.2 Förslaget till lag om ändring i jordabalken

19 kap.

26 §

Sökanden eller någon annan som yttrar sig får anlita ombud eller biträde. I fråga om fullmakt för ombud ska 12 kap. 8–19 §§ rättegångsbalken tillämpas. En skriftlig fullmakt behöver dock inte ges in annat än om inskrivningsmyndigheten anser att det behövs.

Paragrafen reglerar ombud och biträde i inskrivningsärenden.

Uttrycket visas upp ersätts med uttrycket ges in som en följd av ändringarna i 12 kap. 9 § rättegångsbalken. Någon ändring i sak är inte avsedd. Övriga ändringar är språkliga.

12.3 Förslaget till lag om ändring i utsökningsbalken

2 kap.

7 §

I 22 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om hur ankomstdagen för handlingar bestäms.

En handling som avser en anmälan eller någon annan åtgärd som ska ske innan utmätt egendom säljs, sammanträde avslutas eller beslut meddelas, anses dock inkommen i rätt tid endast om innehållet i handlingen har hunnit bli känt för förrättningsmannen före nämnda tidpunkt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en handling ankomstdag. Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Hänvisningen till rättegångsbalken i *första stycket* ersätts med en upplysning om att det i 22 § förvaltningslagen (2017:900) finns bestämmelser om hur ankomstdagen för handlingar bestäms. Förvaltningslagens bestämmelser överensstämmer med 33 kap. 3 § rättegångsbalken (se författningskommentaren till den paragrafen).

Paragrafen reglerar inte längre Kronofogdemyndighetens möjlighet att begära bekräftelse av meddelanden som saknar avsändarens underskrift i original. En allmän bestämmelse om bekräftelse av handlingar finns i 21 § förvaltningslagen.

Övriga ändringar är språkliga.

12.4 Förslaget till lag om ändring i fastighetsbildningslagen (1970:988)

4 kap.

13 §

En förrättningslantmätare eller en god man får inte vara ombud för eller biträde åt en sakägare vid den lantmäterimyndighet som han eller hon tillhör. Den som har befattat sig med saken i sin tjänst eller som ombud för eller biträde åt en sakägare med motstående intresse får inte heller vara ombud eller biträde. Detsamma gäller den som står i ett sådant förhållande till en förrättningsman som avses i 4 kap. 12 § rättegångsbalken.

I övrigt gäller 12 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar. En skriftlig fullmakt behöver dock inte ges *in* annat än om lantmäterimyndigheten anser att det behövs.

Paragrafen reglerar ombud och biträden vid fastighetsbildningsförrättningar.

I *andra stycket* ersätts uttrycket visas upp med uttrycket ges in som en följd av ändringarna i 12 kap. 9 § rättegångsbalken. Någon ändring i sak är inte avsedd.

12.5 Förslaget till lag om ändring i förvaltningsprocesslagen (1971:291)

43 a §

En handling ska bekräftas av avsändaren om rätten anser att det behövs.

Paragrafen, som är ny, behandlar rättens möjlighet att begära bekräftelse av en handling.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 44 § tredje stycket.

44 §

En handling *har* kommit in till domstolen den dag *som* handlingen *när* domstolen eller en behörig *befattningshavare*.

Om en handling *genom en postförsändelse* eller en avi om en *betald postförsändelse som innehåller handlingen har nått domstolen eller en behörig befattningshavare* en viss dag, *ska handlingen dock* anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag, om det inte framstår som osannolikt att handlingen eller avin redan den föregående arbetsdagen skilts av för domstolen på ett postkontor.

En handling som finns i domstolens postlåda när domstolen tömmer den första gången en viss dag ska anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en handlings ankomsttag. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Bestämmelserna i hittillsvarande tredje stycket flyttas till den nya 43 a §. Se i övrigt författningskommentaren till 33 kap. 3 § rättegångsbalken.

12.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder

30 §

Ska en inlaga, en kallelse, ett föreläggande eller en annan handling *lämnas till en part*, görs det genom delgivning, om inte *något annat* följer av andra stycket. Om hyresnämnden samtidigt handlägger ett stort antal tvister av likartad beskaffenhet mellan en hyresvärd och dennes hyresgäster om villkoren för hyra av bostadslägenheter, får *kungörelsedelgivning enligt 49 § första och andra styckena delgivningslagen (2010:1932)* användas i de ärenden som enligt 9 § andra stycket avgörs utan sammanträde.

Ett beslut som ska lämnas till en part behöver inte delges.

Paragrafen reglerar i vilka fall delgivning ska ske. Övervägandena finns i avsnitt 8.3.

Bestämmelsen i *andra stycket* innebär liksom hittills att ett beslut som ska lämnas till en part inte behöver delges. Däremot regleras inte längre i vilken form ett beslut ska skickas till parten. Allmänna bestämmelser om hur handlingar ska tillhandahållas finns i förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m. Enligt den förordningen bör en handling som ska tillhandahållas skickas med post, om inte något annat har begärts. Om det är lämpligt får en handling skickas med telefax eller elektronisk post eller på annat sätt tillhandahållas i elektronisk form (9 och 10 §§).

Frågan om tiden för tillhandahållande av nämndens beslut regleras inte längre i paragrafen. Bestämmelser om när statliga förvaltningsmyndigheter ska tillhandahålla beslut finns i förordningen om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m.

Övriga ändringar är språkliga.

12.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning

Bestämmelsen i 61 b §, som innehåller ett undantag från kravet på att en ansökan om stämning i tvistemål ska vara egenhändigt under-tecknad, upphör att gälla. Övervägandena finns i avsnitt 4.5.

Ändringen innebär att kravet på egenhändigt under-tecknande av en stämningsansökan (42 kap. 2 § tredje stycket rättegångsbalken) gäller även i tvistemål som har inletts hos Kronofogdemyndigheten genom en elektronisk ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning. Formkravet kan uppfyllas genom en avancerad elektronisk underskrift (33 kap. 1 a § rättegångsbalken, se författ-ningskommentaren till den paragrafen).

12.8 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:242) om domstolsärenden

4 §

Den som vill inleda ett ärende vid tingsrätten genom *en* anmälan, *en* ansökan, *ett* överklagande eller på *något* annat sätt *ska* göra detta skriftligen.

Enligt paragrafen ska den som vill inleda ett ärende vid tingsrätten göra detta skriftligen. Övervägandena finns i avsnitt 3.2.

Paragrafen ändras genom att den hittillsvarande möjligheten för regeringen att för vissa slags ärenden bestämma att det får inledas i annan form än skriftligen tas bort. Genom ändringen tydliggörs att ordet skriftligen har en teknikneutral innebörd. Kravet på skriftlig-het kan alltså uppfyllas såväl i pappersform som i elektronisk form. Ändringen innebär också att det inte längre ges något utrymme att i förordning bestämma att vissa slags ärenden får inledas muntligen.

43 a §

En handling ska bekräftas av avsändaren om domstolen anser att det behövs.

Paragrafen, som är ny, behandlar domstolens möjlighet att begära bekräftelse av en handling. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 44 § tredje stycket. Se i öv-rigt författningskommentaren till 33 kap. 2 a § rättegångsbalken.

44 §

En handling *har* kommit in till domstolen den dag *som* handlingen *när* domstolen eller en behörig *befattningshavare*.

Om en handling genom en postförsändelse eller en avi om en betald postförsändelse som innehåller handlingen har nått domstolen eller en behörig befattningshavare en viss dag, ska handlingen dock anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag, om det inte framstår som osannolikt att handlingen eller avin redan den föregående arbetsdagen skilts av för domstolen på ett postkontor.

En handling som finns i domstolens postlåda när domstolen tömmer den första gången en viss dag ska anses ha kommit in närmast föregående arbetsdag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en handlingens ankomstdag. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Bestämmelserna i hittillsvarande tredje stycket flyttas till den nya 43 a § (se författningskommentaren till den paragrafen).

Se i övrigt författningskommentaren till 33 kap. 3 § rättegångsbalken.

47 §

Den som är part får anlita ombud eller biträde.

I fråga om ombud eller biträde tillämpas 12 kap. 2–5 §§ och 6 § andra stycket rättegångsbalken. I fråga om fullmakt för ombud tillämpas 12 kap. 8–19 §§ rättegångsbalken. En skriftlig fullmakt behöver dock inte *ges in* annat än om domstolen anser att det behövs.

Paragrafen reglerar ombud och biträden i domstolsärenden.

Ordet *företes* ersätts med uttrycket *ges in* som en följd av ändringarna i 12 kap. 9 § rättegångsbalken. Någon ändring i sak är inte avsedd.

12.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2002:599) om grupprättegång

50 §

Underrättelser enligt denna lag till gruppmedlemmar *ska* ske på det sätt rätten finner lämpligt och med beaktande av 33 kap. 3 a § rättegångsbalken.

Rätten får förelägga en part att ombesörja en underrättelse om *det innebär* betydande fördelar för handläggningen. Parten har i *så* fall rätt till ersättning av allmänna medel för kostnader.

Andra stycket gäller även när en underrättelse sker genom delgivning.

Paragrafen reglerar hur underrättelser ska ske.

Ändringarna är endast språkliga och redaktionella.